

**T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**YENİLENEN SAKARYA DEMOKRASİ MEYDANI'NIN
KULLANICILAR ÜZERİNDEKİ GÖRSEL ETKİSİNİN
BELİRLENMESİ**

GÖKHAN PEHLİVAN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI**

**DANIŞMAN
PROF. DR. HALDUN MÜDERRİSOĞLU**

DÜZCE, 2018

T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YENİLENEN SAKARYA DEMOKRASİ MEYDANI'NIN
KULLANICILAR ÜZERİNDEKİ GÖRSEL ETKİSİNİN
BELİRLENMESİ

Gökhan PEHLİVAN tarafından hazırlanan tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından Düzce Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Haldun MÜDERRİSOĞLU

Düzce Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Haldun MÜDERRİSOĞLU

Düzce Üniversitesi

Prof. Dr. Oğuz YILMAZ

Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. M. Kıvanç AK

Düzce Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 24/12/2018

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

24 Aralık 2018

(İmza)

Gökhan PEHLİVAN

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans öğrenimimde ve bu tezin hazırlanmasında gösterdiği her türlü destek ve yardımdan dolayı çok değerli hocam Prof. Dr. Haldun MÜDERRİSOĞLU'na en içten dileklerimle teşekkür ederim.

Tez çalışmam boyunca değerli katkılarını esirgemeyen kıymetli arkadaşım Öğr. Gör. Abdülhakim AYDIN'a,

Bu çalışma boyunca yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen sevgili aileme ve çalışma arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

24 Aralık 2018

Gökhan PEHLİVAN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ŞEKİL LİSTESİ.....	VII
ÇİZELGE LİSTESİ.....	IX
ÖZET	X
ABSTRACT	XII
1. GİRİŞ.....	1
1.1. MEYDAN KAVRAMI	3
1.1.1. Meydanların Tarihsel Süreci	5
1.1.1.1. <i>Avrupa’da Meydanların Tarihsel Gelişimi.....</i>	<i>5</i>
1.1.1.2. <i>Osmanlı ve Cumhuriyet Döneminde Meydanların Tarihsel Gelişimi</i>	<i>10</i>
1.1.2. Meydan Çeşitleri	15
1.1.2.1. <i>Biçimlerine Göre Meydanlar</i>	<i>15</i>
1.1.2.1.1. <i>Yer ve Büyüklük</i>	<i>18</i>
1.1.2.1.2. <i>Peyzaj Ögeleri.....</i>	<i>19</i>
1.1.2.1.3. <i>İmaj / Kimlik</i>	<i>22</i>
1.1.2.1.4. <i>Çekim ve Gidilecek Yerler</i>	<i>23</i>
1.1.2.1.5. <i>Konfor</i>	<i>24</i>
1.1.2.1.6. <i>Mevsimlik Strateji</i>	<i>25</i>
1.1.2.1.7. <i>Erişilebilirlik.....</i>	<i>25</i>
1.1.2.2. <i>İşlevlerine Göre Meydanlar.....</i>	<i>28</i>
1.1.2.2.1. <i>Ticari İşlevli Meydanlar</i>	<i>30</i>
1.1.2.2.2. <i>İdeolojik İşlevli Meydanlar.....</i>	<i>32</i>
1.1.3. Meydan Tasarım İlkeleri.....	32
1.1.3.1. <i>Meydan Nitelikleri ve Etkileyen Kentsel Ögeler.....</i>	<i>35</i>
1.1.3.2. <i>Meydan Döşemesi</i>	<i>35</i>
1.1.3.3. <i>Sanatsal Öge.....</i>	<i>36</i>
1.1.3.4. <i>Renk</i>	<i>37</i>
1.1.3.5. <i>Bitkisel Eleman</i>	<i>38</i>

1.1.3.6. Işıık.....	39
1.1.3.7. Ölçü.....	41
1.1.3.8. Su	41
1.2. KULLANICI KATKISI	41
1.3. GÖRSEL ETKİ DEĞERLENDİRME.....	42
1.3.1. Görsel Etki ve Değerlendirmede Kullanılan Yöntemler	44
1.3.1.1. Gözlemci Değerlendirmesine Dayanan Değerlendirmeler	44
1.3.1.2. Çevre Bileşenlerinin Ölçülmesine Dayanan Değerlendirmeler	44
1.3.2. Görsel Algı.....	45
2. MATERYAL VE YÖNTEM.....	46
2.1. MATERYAL	46
2.2. YÖNTEM	48
3. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	54
3.1. BULGULAR.....	54
3.2. ANKET UYGULAMA YÖNTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	64
4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	69
5. KAYNAKLAR.....	72
6. EKLER.....	80
6.1. EK 1 : SAKARYA DEMOKRASİ MEYDANI GÖRSEL ETKİ ANKETİ .	80
ÖZGEÇMİŞ.....	82

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1.1. Stoa örneği	6
Şekil 1.2. Roma forumu	6
Şekil 1.3. San gimignano Meydanı	7
Şekil 1.4. Piazza del compo	7
Şekil 1.5. Piazza San Marco	8
Şekil 1.6. Piazza San Marco	8
Şekil 1.7. Koza han (Bursa)	11
Şekil 1.8. İzmir cumhuriyet meydanı	12
Şekil 1.9. Old market square (Nottingham)	13
Şekil 1.10. Karaköy meydanı 1930	14
Şekil 1.11. Meydan ve sokak oluşumu	16
Şekil 1.12. Meydan konumları	17
Şekil 1.13. Meydan konumları	17
Şekil 1.14. Meydan konumları	17
Şekil 1.15. Meydan konumları	19
Şekil 1.16. Superkiilen meydanı (Kopenhag)	20
Şekil 1.17. Yaya fiziksel boyutları	20
Şekil 1.18. Bitkiler ve yaya yolu genişliği	21
Şekil 1.19. Resim danimarka süperkiilen meydanı	22
Şekil 1.20. City square Madrid, İspanya	22
Şekil 1.21. Tarafalgar meydanı, Londra	23
Şekil 1.22. Liverpool wiliamson meydanı, İngiltere	24
Şekil 1.23. Main Square, Prag	24
Şekil 1.24. Sancaktepe meydanı, İstanbul	25
Şekil 1.25. Plaza de santa ana, Madrid	26
Şekil 1.26. Plaza de santa ana, Madrid	26
Şekil 1.27. Verona meydanı, İtalya	27
Şekil 1.28. Union square, New York	27
Şekil 1.29. Meydanlarda halkın sosyalleşmesi	28
Şekil 1.30. Sosyal ve kültürel işlevli meydan, Kopenhag	29
Şekil 1.31. Main market square, Krakow	30
Şekil 1.32. Times square, New York	30
Şekil 1.33. Djemaa el-fna, Marrakesh	31
Şekil 1.34. Barış bahçeleri, İngiltere	31
Şekil 1.35. Meydan profili	33
Şekil 1.36. Meydan profili	33
Şekil 1.37. Meydanlarda ağaçlarla yaratılan etkiler	34
Şekil 1.38. Meydanlarda sanatsal öge kullanımı	36
Şekil 1.39. Bitkisel eleman kullanımı, Dubai	39
Şekil 1.40. Kızılmeşdan gece aydınlatması	40
Şekil 2.1. Sakarya demokrasi meydanı mevcut durum	46
Şekil 2.2. Çalışma alanı konumu	47

Şekil 2.3. Sakarya demokrasi meydanı yeni tasarımı	48
Şekil 2.4. Sakarya demokrasi meydanı, 1967 depremi açık hava hastanesi	49
Şekil 2.5. Sakarya demokrasi meydanı'nın genel görünümü	49
Şekil 2.6. Google anket (online video animasyonlu).....	51
Şekil 2.7. Anketlerde kullanılan resimler	52
Şekil 2.8. Akış şeması.....	53
Şekil 3.1. Alan donatılarının yeterliliği	56
Şekil 3.2. Alan-görseller-video size ne hissettiriyor	66

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Çizelge 3.1. Kullanıcı profili	54
Çizelge 3.2. Alan donatılarının yeterliliği	56
Çizelge 3.3. Alan donatılarının yeterliliği	57
Çizelge 3.4. Yaş gruplarına göre meydanlarda istenilen işlevler	58
Çizelge 3.5. Yaş gruplarına göre meydanlarda istenilen işlevler	59
Çizelge 3.6. Yaş gruplarına göre meydanlarda istenilen işlevler	60
Çizelge 3.7. İkamete göre meydanlarda istenilen işlevler	61
Çizelge 3.8. İkamete göre meydanlarda istenilen işlevler	62
Çizelge 3.9. Eğitim düzeyine göre meydanlarda istenilen işlevler	63
Çizelge 3.10. Eğitim düzeyine göre meydanlarda istenilen işlevler	64
Çizelge 3.11. Alan memnuniyeti	65
Çizelge 3.12. Alan-görseller-video size ne hissettiriyor	66
Çizelge 3.13. Yaş gruplarına göre alanın katılımcılara hissettirdikleri	67
Çizelge 3.14. Eğitim düzeyine göre alanın katılımcılara hissettirdikleri	68

ÖZET

YENİLENEN SAKARYA DEMOKRASİ MEYDANI'NIN KULLANICILAR ÜZERİNDEKİ GÖRSEL ETKİSİNİN BELİRLENMESİ

Gökhan PEHLİVAN

Düzce Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Haldun MÜDERRİSOĞLU

Aralık 2018, 81 sayfa

Dünyadaki varoluşundan başlayarak bireysel yaşam sürdürme eğiliminde olan insanoğlu, tarihsel süreçte yaşamsal gereksinimlerini tek başına karşılayamamıştır. Beslenme, barınma ve korunma amacıyla topluluklar oluşturmaya başlamıştır. Farklı yetenekleri bulunan bireylerin bir araya gelmesiyle oluşan topluluklar, gereksinimleri doğrultusunda farklı yapılar inşa etmiş ve hayat tarzlarını köy, kasaba ve kent olarak geliştirmiştir. Kent tarzı yaşamda barınma, korunma ve beslenme gibi gereksinimlerin yanında ulaşım, alışveriş, bir arada olma ve sosyalleşme gereksinimleri de ortaya çıkmıştır. Bu gibi gereksinimler, kentlerde ulaşım akslarının kesişmesi ya da özel planlamalar neticesinde oluşan boşluklarda, meydanlarda karşılanmaya başlanmıştır. Meydanlar, sosyal katılıma, sosyal etkinliklere, bir arada bulunmaya ve bilgi geçişinin sağlanmasına, politik gösterilere ve toplumsal uzlaşmalara, kısacası insanların topluluk olma arzularına zemin sağlar. Meydanların toplumlara sağladığı bu olanaklar, meydanların kamusal ve toplumsal süreçler açısından ne kadar önemli olduğunun açık bir göstergesidir. Tarihsel süreçte dünyadaki meydanlar, toplumsal gelenek ve göreneklere göre şekillenmiş ve her coğrafyada şekil ve işlev anlamında bir takım farklılıklar göstermiştir. Günümüzde de kent meydanları Sakarya Demokrasi Meydanı örneğinde olduğu gibi çeşitli sosyal etkinliklerin, alışverişin ve rekreasyonel gereksinimlerin karşılanmasına yönelik olanaklar sunmaktadır. Ancak, teknoloji geliştikçe, özellikle endüstri devrimiyle birlikte toplumsal gereksinimlerde değişmeye ve çeşitlenmeye başlamıştır. Bu değişim ve gelişimle çeşitlenen toplumsal gereksinimler karşısında kent meydanları yetersiz kalmaya, işlevini ve anlamını yitirip “boşluk” durumunu almaya başlamıştır. Bu çalışmada, Sakarya Demokrasi Meydanı'nın tasarım sürecinde güncel gereksinimleri belirlemek ve istekleri karşılamak için kullanıcıların en doğru ve verimli şekilde katkılarının sağlanması amaçlanmıştır. Meydanın, değişen ve çeşitlenen toplumsal gereksinimler karşısındaki dönüşümü incelenmiş, kent meydanları, meydanların tarihsel süreci, görsel etki ve kullanıcı katılımı ile ilgili kaynak taraması yapılmıştır. 2017 yılı içerisinde Sakarya Büyükşehir Belediyesi tarafından yeni bir bakış açısıyla tasarlanan meydan projesi, projeye ilişkin video ve görseller elde edilmiştir. Farklı yaş, cinsiyet ve eğitim durumundaki Sakarya dışından ve içinden katılımcılarla birlikte çalışma alanında ve şehrin muhtelif yerlerinde rastgele seçilen kullanıcılara ulaşılmıştır. Görsel etki, kullanıcı hoşnutluğu ve kullanıcı katılımını ölçen anket

alışmaları yapılmıştır. Yapılan çalışmanın birinci aşamasında meydanın yeni tasarımına ilişkin fotoğraf ve videolarla birlikte alanın güncel durumu referans gösterilmiştir. Alanı kullanan 120 kişiye yüz yüze görüşölerek sorular yöneltilmiştir. İkinci aşamada alanın yeni tasarımına ilişkin fotoğraflar kullanılarak alanı hiç kullanmamış 100 kişiyle internet ortamında anket çalışması yapılmıştır. Üçüncü aşamada da alanın yeni tasarımına ilişkin video kullanılarak alanı hiç kullanmamış 60 kişiyle internet ortamında anket çalışması yapılmıştır. Meydanın güncel durumu ve yeni tasarımı ile ilgili dört yöntemle yapılan anket çalışmalarının aralarındaki farklar ortaya konmuştur. Sonuç olarak; Bu alışmada Sakarya Demokrasi Meydanı'nın güncel durumunun ihtiyaca yanıt verip veremediğini, kullanıcıların yeni tasarımdan hoşnut olup olmadıklarını, yerel yönetimlerin kentsel çalışmalarda yerel halkın katılımını ve katkısını en verimli ne şekilde sağlayabileceklerini belirlemek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnsan, Katılım, Meydan, Tasarım, Topluluk

ABSTRACT

DETERMINATION OF VISUAL IMPACT OF RENEWED SAKARYA DEMOKRASİ SQUARE ON USERS

Gökhan PEHLIVAN

Düzce University

Graduate School of Natural and Applied Sciences, Department of Landscape
Architecture

Master's Thesis

Supervisor: Prof. Dr. Haldun MÜDERRİSOĞLU

December 2018, 81 pages

Man, who tends to pursue individual life since his existence in the world, has not obtained his essential needs by himself throughout the history. Human being started to form communities to meet their nutrition, accommodation and protection needs. The communities formed by individuals with different abilities have built different structures in line with their needs and have developed their lifestyles as villages, towns and cities. Urban style living has brought additional needs such as transportation, shopping, coexistence and socialization besides accommodation, protection and nutrition. People have used public spaces to meet these additional needs. The Public spaces are either squares that planned by city or created by the intersection of transportation axes. The squares provide the basis for social participation, social organizations, coexistence and information exchange, political demonstrations, and social reconciliation, in short, the desire for people to become communities. These opportunities that squares provide to communities are a clear indication of how important the squares are in terms of public and social processes. Historically, the world's squares have been shaped according to social customs and traditions. Therefore, have shown several differences in shape and function in each geography. Nowadays, city squares offer opportunities to meet various social activities, shopping, and recreational needs just like Sakarya Democracy Square. However, as technology has developed, especially with the industrial revolution, social needs also changed and diversified. Due to this change and development, city squares have become inadequate. They have lost their function and meaning and became void. This study aims to determine the current needs in the design process of the Sakarya Demokrasi Square and to provide the most accurate and productive contribution of the users in order to meet the demands. Sakarya Democracy Square (Sakarya City Square), which is one of the most important squares of Sakarya and Marmara region, located around the city's main transportation axes, contains shopping malls, various private and public banks, public institutions, and various social needs. In this study, the transformation of the square due to the changing and diverse social needs is investigated and literature survey on urban squares, visual impact and user participation was conducted. In 2018, the drawings and the video and images of the project were designed by Sakarya Metropolitan Municipality with a new point of view. Participants were

randomly selected in various places in the city as well as people living outside of Sakarya. With different age, gender and educational status. Surveys were conducted to measure visual impact, user satisfaction and user participation. A Four-step method was used in the study. At the first stage, the present situation of the area together with the photographs and videos of the new design of the plaza is shown. 120 people using the square were interviewed face to face. In the second phase, an online survey was conducted using photographs of the new design of the area with 100 people who had never used the area. In the third phase, an online survey was conducted with 60 people who had used the area using the video of the new design of the area. Differences between the current state of the square and the survey design studies conducted by the three methods related to the new design have been revealed. The best and most efficient method is tried to be used to attract participants. As a result; With this study, we try to understand what the shortcomings of the current Sakarya Demokrasi Square are and whether there is a need for transformation due to changing conditions and needs.

Keywords: Community, Design, Human, Participation , Square

1. GİRİŞ

Toplu yaşama geçişle birlikte bireylerin gereksinimleri artmış, çeşitlenmiş ve gelişmiştir. Bu gereksinimlerin karşılanması için farklı çözüm yolları arayışına girilmiştir. Bu arayışlar yaşam alanlarını geliştirmiş, değiştirmiş ancak çözülmesi gereken bir takım sorunları da beraberinde getirmiştir. Yerleşilen alanların çeşitli yaşamsal kaynaklara yakın olarak kurulması o bölgelere yoğunluğu ve beklentiyi arttırmış, çok katlı yerleşimler, ulaşım aksları oluşmaya başlamıştır. Tüm bu gereksinimlerin karşılanması için bulunan çözümler kentleri daha yoğun bir hale getirmiştir. Gelişen, değişen ve kalabalıklaşan kentlerde sosyal canlı olan insanların karmaşadan uzaklaşıp nefes alabilecekleri, alışveriş yapabilecekleri, sosyal gereksinimlerini karşılayabilecekleri, siyasi, politik ve toplumsal hareketlere katkı sağlayabilecekleri alanlar, boşluklar, meydanlar oluşmaya başlamıştır.

Meydanlarda yaya mekanı oluşumu kentlerde ilk oluşan alanlardır. Kent merkezlerine, mahalle merkezlerinden uzanan yaya yollarının birleşmesiyle meydanlar oluşur. Meydanlar hem yayalara özel mekanlar hem de tüm kent halkına açık alanlardır [1].

Her birey kendini merkez kabul ederek bir çevre oluşturur. Merkez bireyden başlar, aile, mahalle, şehir veya mensubu olduğu etnik yapı gibi başka biçimlerde çoğalır. Kentler; sosyal, kültürel ve ekonomik durumlarına göre birçok bireyi barındırır. Kent meydanları; çok çeşitli eğilimlere ve farklı merkezlere sahip bireylerin sosyal iletişimine, rekreasyonel gereksinimlerine, ticari faaliyetlerine, politik eylemlerine ve kent karmaşasında nefes almalarına olanak sağlarlar [2].

Kent meydanları, yayalara hareket olanak sağlayan çevre, sosyal etkileşim ve iletişim için alan, şehir yönetiminde kullanılabilir bir araç ve farklı kimlikleri ifade eden işaretler sistemi oluşturmak olarak tanımlanabilir. Bununla birlikte kent meydanları rekreasyon gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik mekânsal, psikolojik, ekonomik, politik ve sembolik rollere sahiptir [3].

Kentlerin merkezinde odak noktası olan kent meydanları hem işlevsellik bakımından gereksinimleri karşılayabilmeli, hem de görsel anlamda doyurucu ve kent kimliğini yansıtan özellikleri barındırmalıdır. Atabay'a göre kentsel kamu mekanlarının görsel

anlamda doyurucu olması ve kent kimliğine katkıda bulunması, mekanda bulunan fiziksel öğelerin yüzey, hacim, doku, renk gibi özellikleriyle ilgilidir. Ayrıca peyzaj tasarım ilkelerinin kullanım yoğunluğu ve niteliği mekanın kendi içerisinde ve çevresiyle ilişkilerinde bütünlük kurmasına olanak tanır [4].

W. Churchill'in "önce insan çevreyi sonra çevre insanı oluşturmaktadır" ifadesinde, insan ve çevre etkileşiminin çift taraflı olduğu açıktır. İnsanın içerisinde bulunduğu çevresel mekanda, gereksinimlerine yönelik kullanılacak kent mobilyalarının, bir bütünü oluşturacak parçalar halinde değerlendirilmesi mekanın doğru algılanmasını ve görsel anlamda doyurucu olmasını sağlar. Sağlıklı, düzenli, emniyetli kent meydanları oluşturarak toplumsal yaşama ve sosyal ilişkilere katkı sağlanabilir. Kent meydanlarının planlamasında kullanıcı gereksinimlerinin ve çevresel faktörlerin dikkate alınmaması işlev ve görsel açıdan mekânsal kaos oluşturur [5].

Kentsel tasarımlarda, parklarda, bahçelerde ve meydanlarda yapılacak çalışmalarda bölge insanının katkısını sağlamak için yapılacak çalışmalardan biri de tasarımı tamamlanmış ya da başlamamış olmasına bakılmaksızın görsel etki ve değerlendirme olarak belirlenebilir. Aynı zamanda kamusal alanlara yönelik peyzaj mimarlığı ya da kentsel tasarım çalışmalarında halkın katılımının ve katkısının sağlanması, gereksinimlerin büyük oranda karşılanmasında önemli bir argümandır [6].

Herhangi bir alanı ya da bir bölgeyi değiştirme, yenileme ya da mevcut gereksinimleri karşılayabilecek duruma getirme olarak da ifade edilebilen tasarım ve proje sürecinde algı doğru ipuçlarına ulaşmanın ilk adımını oluşturmaktadır. Çevrenin bilincine varmak doğru ipuçları yakalamak için önemlidir [7]. Peyzajda görsel algılama, mekânsal büyüklük ve alanda ki bütünlüğü oluşturan mevcut öğelerin değişkenliği ve kullanıcıların farklı bakış açısı bütünsel peyzajı oluşturan elemanların değişik biçimlerde algılamasına neden olabilir. Ayrıntıyı fark etme becerisi görsel analizde çevre ile iletişim için algılamayı etkin kılan ve tamamlayan önemli bir unsurdur [8]. Görsel etki değerlendirme çalışmalarının birincil amacı peyzaj mimarlığı çalışmalarında kullanıcılara olan etkilerini, kullanıcılara verilmek istenen mesajı, tasarım ve planlamalarla amaca ulaşıp ulaşmadığını teyit ederek mevcut görsel durumu bütünleyen estetik özelliklerin etkin kullanımını artırmaktır [7].

Görsel etki değerlendirme, peyzaj tasarımları neticesinde yapılan projelerin ve bu projelerin hali hazır peyzajda sebep olduğu değişimlerin tespit edilmesi, zamanla

gelişen teknoloji ve mesleki disiplin standartlarına bağlı olarak, planlama ve tasarım alanlarında çalışan meslek insanlarının bir ihtiyacı olarak ortaya çıkmıştır [9].

Bu çalışmanın varsayımları;

- Alanda kullanıcılarla yapılan çalışmadaki ölçümlerle internet ortamında yapılan ölçümler benzerdir.
- Alanın güncel durumu görsel ve işlevsel açıdan yeterli değil, yenilenmeye ihtiyacı vardır.
- Alanın yeni tasarımı mevcut halinden daha fazla yeğlenecektir.
- Yaş gruplarına göre kent meydanlarında istenilen işlevler değişkenlik gösterir.

Bu çalışmayla Sakarya Demokrasi Meydanı güncel durumunun eksikliklerinin neler olduğu ve değişen gereksinimlere karşı dönüşüm ihtiyacının olup olmadığı sorularına yanıt aranmıştır. Ayrıca, meydan için yapılan yeni tasarımın kullanıcıların ihtiyacını karşılayıp karşılamayacağını, yerel yönetimlerin yaptıkları çalışmaların tasarım veya uygulama aşamalarında yerel halkın ve kullanıcıların katılımının en doğru ve en sağlıklı ne şekilde sağlayabilecekleri, hangi yolları izleyebilecekleri konularında çözüm önerileri sunulmuştur.

1.1. MEYDAN KAVRAMI

İnsanların toplu yaşama geçmesiyle birlikte temel yaşam gereksinimleri artmış, gelişmiş, çeşitlenmiş ve farklı çözüm yolu arayışlarını tetiklemiştir. Bu arayışlar yaşam alanlarını geliştirmiş, değiştirmiş ancak çözülmesi gereken bir takım sorunları da birlikte getirmiştir. Yerleşilen alanların çeşitli yaşamsal kaynaklara yakın olarak kurulması o bölgelere yoğunluğu ve beklentiyi artırmış, çok katlı yerleşimler, ulaşım aksları gibi kavramlar oluşmaya başlamıştır. Tüm bu gereksinimlerin karşılanması nedeniyle bulunan çözümler kentleri daha kalabalık bir hale getirmiştir. Gelişen, değişen ve kalabalıklaşan kentlerde sosyal canlı olan insanların karmaşadan uzaklaşıp nefes alabilecekleri, alışveriş yapabilecekleri, sosyal gereksinimlerini karşılayabilecekleri, siyasi, politik ve toplumsal hareketlere katkı sağlayabilecekleri alanlar, boşluklar, meydanlar oluşmaya başlamıştır.

Meydan kelimesi köken olarak Latince'deki "Platea" (geniş sokak)'tan gelmektedir. Dilimize Farsça "Maidan" kelimesinden geçmiştir. İngilizcede "Square", Fransızcada "Place" ve İtalyancada da "Piazza" şeklinde ifade edilir. Sözlük anlamına bakıldığında

da Meydan; insanların bir araya gelip toplandığı, çevresi binalarla çevrili, geniş ve düz “Boşluk” olarak tanımlanır.

Bir kent meydanı, o kenti oluşturan “meydana getiren” yapıların bir ya da birkaç tanesinin, az ya da çok, güçlü ya da gevşek bir biçimde çevreleyip tanımlayarak oluşturduğu, “meydana getirdiği bir boşluktur. Bu boşluğu biçimleyen, çevreleyen, tanımlayan, ögeler arasında, binaların yanı sıra, daha başka şeyler, örneğin bir kıyı şeridi, bir yol şeridi, bir saat kulesi, bir takım ağaçlar, havuzlar, heykellerde bulunabilir [10].

Her halka açık caddenin, faaliyetin olduğu önemli düğümlerde şişmesi doğaldır. Sadece halkın toplantılarını, küçük kalabalıkları ve şenlikleri barındırabilen, şehir hayatında yerlerine sahip olması gereken bu genişletilmiş, şişkin, kamusal meydanlardır. Ama bir sebepten dolayı bu kamusal meydanları çok büyük yapmak için bir cazibe vardır. Modern şehirler, mimarlar ve plancılar çok büyük plazalar inşa ediyorlar. Çizimler üzerinde iyi görünen bu yapılar gerçek hayatta, ıssız ve ölü oluyorlar [11].

Kentsel çevre niteliği söz konusu olduğunda ilk anımsanması gereken, kentin insanlar için var olduğudur. İnsanların iletişim ve etkinliklerine zemin oluşturma bağlamında, ortak kent mekanları (public spaces) bu işlevlerin gerçekleşmesini sağlayan en önemli aralardır.

Kentsel ortak mekanlar (Meydanlar) yerel kimliğin ve toplumsal gururun önemli bir bileşenidir; bu mekanlar eğitici bir rol ve ekolojide üstlenirler [12]. Meydanlar, kentsel sirkülasyonu başlatma ve yönlendirme ile kent insanına toplanma mekanı olarak hizmet veren geniş açık alanlar olup, bu mekanlar her türlü yerleşim biriminin odak noktası ya da odak noktalarıdır. Meydanlar, halkın ticari, dini, kültürel, politik ve ulusal amaçlarla bir araya geldiği açık yaşama mekanlarıdır [13]. Bulundukları kent için bir imaj yaratan meydanlar, bir buluşma yeri ve fiziksel, sosyal çevreyi geliştirici aktiviteler için bir merkez halini alırlar [14]. Ana işlevi, gezinmek, oturmak, yemek yemek ve dünyayı izlemek olan bir yerdir. Bir kaldırımın aksine, içinden geçmek için bir alan yerine kendi başına bir yerdir [15]. Kültürel ve siyasal olayları, binlerce yıl öteye uzanan bir geçmişle, çeşitli devletler, uygarlıklar, dinler ve ırklarla; anıtları, miting meydanları ile gezi alanları, lokantaları, tavernaları, barları, kahveleri, seyyar satıcıları ve her türlü sanat dalları ve folkloru ile yaratılmış, kentsel tasarımda özenle korunması gereken bir imajdır [16].

1.1.1. Meydanların Tarihsel Süreci

Kentliler tarafından zaman içinde sezgilere dayanarak gelişmiş ve biçimlenmiş eski meydanlar, zengin bir toplumsal yaşamın varlığını kanıtlar. Alışveriş yapılan, kültürel faaliyetlerin izlendiği bu alanlar, kentlilerin yaşamlarını zenginleştirirken, ortak bir kimliği de oluşturmuştur [17].

Meydan her olasılıkta, kentsel mekanı kullanmanın ilk yolu olan insandır. Açık alanın etrafındaki evlerin gruplanmasıyla üretilir. Bu düzenleme, iç alanın yüksek derecede kontrolünü sağlamanın yanı sıra, saldırabilecek dış yüzey alanını en aza indirerek dış saldırganlığa karşı hazır bir savunmayı da kolaylaştırdı. Bu tür bir avlu sık sık sembolik bir değer taşımaya başladı ve bu nedenle sayısız kutsal yerlerin (Agora, Forum, manastır, cami avlusu) yapımı için bir model olarak seçildi. Merkezi bir avlu veya atriyum etrafında inşa edilen evlerin icadı ile bu mekânsal örüntü gelecek için bir model oldu. Burada odalar bir meydan çevresinde tek kişilik konut birimleri gibi merkezi bir avlu etrafında düzenlenmiştir [18].

1.1.1.1. Avrupa’da Meydanların Tarihsel Gelişimi

Meydanlar, tarihsel gelişme sürecinde dönemlerinin sosyal, ekonomik ve yönetsel durumunu yansıtan en önemli öğelerden biri olmuşlardır. Kent merkezleri ve meydanlar antik çağdan günümüze kentlerin en yoğun ve önemli bölgeleridir. M.Ö. 6000 yıllarını belirleyen kazılarda, Çatalhöyük’te, konutlar arasında kalan açık avlular saptanmıştır. Bu avlular ortak bir açık mekanın ilk örneklerini oluşturmaktadır [19].

İlk örneğine eski yunan kentlerinde (Polis) Agora olarak rastlanılan meydanlar, başlangıçta tümüyle geniş bir yol mekanı şeklindedir ve halkın bir araya geldiği mekanlardır. M.S. 5. Yüzyıldaki ticarete ve imalata yönelik iyileştirmeler neticesinde Agoralar pazar olma özelliği göstermeye başlamıştır. Etrafını çeviren yapı adalarına ve yapılara bağlı olarak genellikle dörtgen biçiminde form almaya başlamışlardır. Başlangıçta çevre yapıların meydana açık cepheleri yoktur. Helenistik dönemle birlikte Agoraları çevreleyen yapıların cephesinde, altlarında dolaşılabilen “Stoa” adında kolonadlı dolaşma yeri, çatı yapılmıştır [20].

Şekil 1.1. Stoa örneği [21].

Antik Yunan kentindeki agoranın yerini, Roma kentinde forum almıştır. Forum, halkın toplandığı, mahkemelerin yapıldığı ve pazarların kurulduğu bir mekandır. Agora, demokratik yaşamın etkinlikleri için kullanılan bir kent mekanı iken, forum dünyaya egemen olmak isteyen yönetimin gücünü sergilediği bir yer olma özelliği taşımıştır. Forumun çevresinde, tiyatro, sirk, hamam gibi genel ve tüm halkın kullanımına açık binalar yer almıştır [19].

Şekil 1.2. Roma forumu [22].

Roma forumu içindeki dört imparator forumlarından en gelişmiş, imparator Trainus’a ait olanıdır. Eski Roma şehirlerinde surlarla çevrili yaşam merkezi “Forum” ve bu merkez etrafında gelişen çevre, daha sonraları XI, XII ve XIII. Asra doğru, bugünkü formunu almış olan Ortaçağ İtalyan Şehirlerinin kendine has dokularında ana temayı oluşturmuştur [23].

Şekil 1.3. San Gimignano meydanı [24].

Ortaçağ meydanı, bir mimarlık şaheseri veya eserler grubu; çevresi ile tarihi mahalleleriyle bir bütündür. Her biri tarihsel süreçte beraber teşekkül ettiği çevresiyle birlikte, bir medeniyetin somut temsilcisi durumundadır [23]. Kent ölçeği ile uyum içerisinde olan ortaçağ meydanları, Saray, kilise, ticaret ve tarihi şehir birbirlerine sıkıca ve organik olarak bağlıdır.

Şekil 1.4. Piazza del campo [25].

Rönesans dönemi meydanları otoritenin gücünü yansıtacak şekilde saraylar, kiliseler ve yönetim binalarını merkez alacak biçimde ya da yol kesişimlerinde konumlandırılmıştır. Saray bahçeleri Rönesans dönemi kentlerine hakim olurken, meydanlar saraylara bitişik ve kralların gücünü tanımlayan bir düzenleme içerisinde [26].

Şekil 1.5. Piazza san marco [27].

Çağdaş bilim ve sanatın temellerinin atıldığı Rönesans döneminde mimari anlayış ‘arınmış kitlesel düzen’, ‘saf ve yetkin bir geometri’ gibi kavramları hedeflemişti. Böylelikle Rönesans meydanları plan boyutları ve sınırlayıcı cephe yükseklikleri Meydan hissi uyandıracak şekilde kentsel kurguda etkin bir öge olarak ortaya çıkmıştır. Birbiriyle ilişkili meydanlardan oluşan Rönesans şehir plancılığı anlayışı İtalya dışında Paris ve Londra gibi şehirlerde de uygulanmaya başlamış, etkisi sanayii devrimine kadar sürmüştür [28].

Şekil 1.6. Piazza san marco [29].

Rönesans döneminde meydanları yönetim - otorite ile ilgili yapılar çevrelemiş, böylece meydanlarda dini merasimler, ticari faaliyetler ve yönetimle ilgili işlerle ilişkili bireyler bir araya gelmiştir. Geometrik düzenin esas alındığı meydanlarda simetri ve mekan ölçülerinde en boy arasındaki 1/2, 1/1, 1/3 ve 1/1.73 oranlar ideal olarak belirlenmiştir. Bunun yanı sıra meydanlar kentsel yaşam aktivitelerinin icra edildiği, bireylerin bir araya geldiği ve sosyalleştiği mekanlar olarak şehirlerde önemli rol oynamıştır [30].

Barok döneminde yönlendirilmiş dinamik etki söz konusu olmaktadır. Rönesans dönemindeki merkezden çevreye açılan ışımsal yol şeması yerine Barok dönemindeki şehircilik anlayışında sarayı merkez alan bir biçimde ışımsal yollar düzenlenmiştir. Bu dönemde hacimsel biçimden çok çizgisel gücün vurgulanması baz alınmıştır. Rönesans mimarisinde yaygın olan zemin planları, kare, daire ve iki kolu birbirine eşit olan Yunan haçı şekli iken Barok döneminde tipik olan elips ya da oval plan ile karışık geometrik şekillerden çıkarılan güç ve karmaşık planlar sergilenmiştir.

Barok kentinde mekansal örgütlenme, bir seyir analizine denk düşen resimsel mekanla bozulmaktadır. Yani görme, algılama kurallarına göre düzenlenen mekan bir resim gibidir ve içinde yaşamaktan çok tıpkı bir resim gibi seyredilmek için oluşturulmuştur [26].

Sanayii ve ticaretin Endüstri Devrimi'nden sonra gelişmesiyle kentlerde hissedilir bir değişim yaşanmıştır. Birçok alanda iş olanakları artmıştır. Devrimin başladığı İngiltere'de Londra ve sonrasında Fransa'da Paris, çalışmak için iş arayan insanların bu kentlere talebi arttırmasıyla büyüyerek kalabalıklaşmış ve batı dünyasının en büyük cazibe merkezleri olmuştur. Nüfusun artışı 19. Yüzyılda Avrupa dışında da devam etmiştir. Avrupa kıtasından Amerika'ya doğru yoğun bir göç başlamıştır. Endüstri devrimi sayesinde küçük ölçekli kentler yoğun nüfusa sahip sanayii kentlerine dönüşmeye başlamıştır [31].

Mesutoğlu'na göre, 18. yüzyılda Aydınlanma çağı ve bununla bağlantılı endüstri devrimiyle birlikte toplum yapısının değişmesi kentte orta sınıfın ağırlığını arttırmıştır. Kent artık ekonominin odak noktasını oluşturmaya başlamıştır. Kent içi dolaşım her türlü şekilci arayışın üzerinde, çözülmesi gereken ana sorunlardan biri olarak kendini göstermiştir. Bununla birlikte kentsel alanın değerlendirilmesiyle, kentlerin nüfusu ve yoğunluğu yönünde yapılaşma artmış, bunun paralelinde kentsel açık alanlar geçmişe göre azalmaya başlamıştır [32].

Çevresindeki yapılarla 19. Yüzyıla kadar kapalı formlarda olan meydanlar cephelerin sürekliliğini temel alan meydan formuna modernizmle birlikte oluşan izole bina formu ve tarihi meydanları oluşturan konutların kentlerin kenar mahallelerine yayılmasıyla kavuşmuştur [33].

19. yüzyıl süresince aile kamusal olmayan bir alanın merkezi olmaktan çıkarak yüksek ahlaki değerlere sahip kendi başına bir dünya, bir sığınak olmuştur. Aile ilişkilerinin ölçüt olarak kullanıldığı bu dönemde kamusal yaşam ahlaki açıdan olumsuz olarak görülmekteydi. Mahremiyet ve istikrar ailede bütünleşmiş görünüyordu [34].

Bu alanlarda, özel açık hava etkinlikleri için bahçeler şeklinde istenen koşullar yaratılmıştır; Aynı zamanda, kamusal açık hava etkinlikleri sokak tasarımı, otomobil trafiği ve özellikle insanların ve olayların yaygın olarak dağılmasından dolayı en aza indirilmiştir. Bu alanlarda, kitle iletişim araçları ve alışveriş merkezleri, dış dünyayla neredeyse tek temas noktası haline gelmiştir, çünkü binalar arasındaki yaşam aşamalı hale gelmiştir [35].

20. yüzyılda şehrsel alanlardaki işlevsel değişimler, meydanlarında farklı form ve işlevlere yanıt veren alanlar olarak düzenlenmesine sebep olmuştur. Böylelikle meydanlar, alışveriş, oyun, sosyal aktiviteler, toplantılar, trafik, ticaret gibi işlevlerin yerine getirildiği açık paylaşımlı alanlar olarak çeşitli meydanlar şeklinde tasarlanıp uygulanmıştır [30].

1.1.1.2. *Osmanlı ve Cumhuriyet Döneminde Meydanların Tarihsel Gelişimi*

İslamiyet ile dinsel anlayışın yorumundan kaynaklanan ve sosyal yaşam ilkelerinin sınırladığı içe dönük yaşam biçimi, kentsel ortak kullanım mekanlarına, açık alanlara sınır getirmiştir. Bir sosyal merkez olarak camii veya külliye girişinde oluşan dış ve iç avlu kentsel ortak kullanım açık mekanıdır [19].

Osmanlılarda cami avluları işlevleri bakımından kent meydanı olarak ta kullanılmaktaydı. Aynı zamanda toplanılan, ticaret yapılan Pazar meydanlarıydı. Planlanmış kent meydanlarının temelini oluşturan, toplumsal yaşantının merkezi camilerdi. İçe dönük yapıya sahip Osmanlı toplumu, bu yapısını binalarda, dini yapılar ve külliyelerde de kendini göstermekteydi. Külliyeler toplumsal hizmet yapıları olarak camilerin çevresinde onlarla bütünleşen bir biçimde yer almaktaydı. Camiinin merkez olmadığı külliyelerde ise çarşı ve meydanlar avluların oluşturduğu alanlara dahil edilmemiş, kenarda bir sokak olarak bırakılmıştır [36].

Osmanlı toplumunun kendine özgü içe kapalı anlayışı, kent meydanı fikrinin önemli bir gelişme göstermemesine sebep olmuştur. Camii ve külliye İslam kentinde sosyal yaşama mekan olmuştur. Erkek egemen olan ve kadınların dışlandığı sosyal yaşamda kapalı bir bütün olan mahalle geniş bir araya gelme olanağı sağlamadığı için camiiler, erkekleri bir araya getiren, sosyalleştiren ve ticari faaliyet gerçekleştirmelerine olanak sağlayan ticaret alanlarını, çarşıları yakınına ya da içine almıştır [37].

Şekil 1.7. Koca han (Bursa) [38].

Cumhuriyet dönemi meydanları, çoğunlukla kentte yapılan tören etkinlikleri için kullanılan meydanlardır. Batıdaki örneklerinden çok farklı olarak kent içinde günlük gereksinimlere yanıt veremeyen kısıtlı kullanıma sahip mekanlar olarak kalmışlardır. Mekansal bütünlük ve tanımlı bir hacim öngörülmediği için sadece yüzeysel alan düzenlemesi nedeni ile bütünlük sağlamada yetersiz kalmışlardır [39].

Meydanın Şekil 1.7’ de görüldüğü üzere merkezinde genellikle Cumhuriyeti, Kurtuluş Savaşını ve Atatürk’ü somut ya da felsefi olarak betimleyen bir anıt yer almış, Cumhuriyet Bayramında ve önemli günlerde kutlamalar, tören ve saygı duruşları yapılmıştır. Toplum, Cumhuriyet’e duyduğu bağlılığı ve saygıyı, meydanda yer alan anıta çiçek koyarak göstermiş, kentsel mekanı bir ifade aracı olarak kullanmıştır [40].

Şekil 1.8. İzmir cumhuriyet meydanı [41].

Türk halkı Osmanlı döneminde kamusal alanlarda bir araya gelme eğilimi içerisinde olmuştur. Halk birçok etkinlik için sokakları, mahalle meydanlarını ve diğer kamusal alanları kullanmıştır. Tarihsel süreçte barınma ihtiyacı, trafik ve ulaşım sorunlarına yönelik çözümler yapılırken halkın kentsel mekan ihtiyacı göz ardı edilmiştir. Son yıllarda gereksinim olduğu kabul edilen bu eksikliğin giderilmesi için bazı alanlar halkın kullanması ve çeşitli aktiviteleri yapabilmesi amacıyla düzenlenmiştir. Bu kapsamda, son yıllarda düzenlenen proje yarışmalarının birçoğu kent meydanı düzenlemelerini hedef almıştır [42].

Şekil 1.9. Old market meydanı (Nottingham) [43].

Kentsel mekanın tarihi örnekleri, biçimsel ve kavramsal anlamda yeni düzenlemelere ışık tutan ilkeler sunabilmektedir. Güncel gereksinimlere uyarlanabilen önemli örnekler vardır. Ancak uyarılama, örneklerin tamamen kopya edilmesi yerine, kullanıcılar tarafından denenmiş, olumlu olumsuz tüm yönleriyle değerlendirilmiş örneklerle yeniden harmanlanıp yorumlanması, başarılı tasarımlar üretilmesi hususunda büyük önem arz etmektedir [44].

Türkiye’de 1950 sonrası tarım ve teknolojiye ileri adımlar verimi artırırken, kentlere yoğun bir göç talebi olmuştur. Bu duruma paralel olarak artan araç trafiği, günübirlik çözümler ve bölgesel planlamalarla düzenlenmeye çalışılmış, yeni yolların açılması bir çözüm olarak görünse de bir ülke sorunu olmuştur [45].

Bu dönem çağdaş kent, yol-meydan-otomobil üçgeninde değerlendirilebilir. Karayolları merkezli çalışmalara demiryolu ağırlıklı çalışmaların önüne geçmiştir. Döneminde karayolları ağırlıklı çalışmalarıyla harmanlanan bu süreç geleneksel kent dokusunda ve mekânsal özelliklerinde radikal değişikliklere neden olmuştur [46].

“Sahil yolları, surları delen, tarihi yapıların üstünden geçen bulvarlar, meydan genişletmeleri, büyütülen limanlar, o güne kadar bütünlüğünü az çok koruyan doku, mekân ve yapıları da parçalamış ve yeni bir kent ölçeği oluşturmaya başlamıştır”. Sahil

boyu yollar, surları hiçe sayan, tarihi yapıları görmezden gelerek yapılan bulvarlar, meydan genişletmeleri, plansız büyütülen limanlar bütünlüğünü çok az koruyabilmiş doku, mekan ve yapıları parçalayarak yeni bir kent oluşumu başlamıştır [47].

1950 sonrası süreçte ilk değişimler kent mekanlarında ve yol dokusunda olmuştur. 2. Dünya savaşı sonrasında plansız gelişim güncel sorunlarda günöbirlik çözüm arayışını tetiklemiştir. Örneğin, Karaköy Meydanı dönemin plansız çalışmaları neticesinde çevresindeki birçok yapının yıkılması sonucu oluşturulmuş bir meydandır. Trafik sorununun çözölmesi ve motorlu taşıtlara yönelik yapılan ulaşım ağı oluşturma çabası meydan genişletme çabasına evrilmiştir. Çağdaş bir kent dokusu oluşturma hassasiyetinde olan Türkiye motorlu taşıtların yoğunlaşmasıyla birlikte hiçbir hassasiyet gözetilmeden tarihi dokulara dahi müdahalelerle karayolu çalışması yapmış, kamusal mekan kalitesinden ziyade motorlu taşıt kullanılmasını merkez alan çalışmalar günümüz altyapısını oluşturmuştur. Meydanlar yolların kesişimi neticesinde oluşan kavşaklar olarak ortaya çıkmış, meydanların en önemli özelliğı olan bir araya getirme, sosyalleştirme özellikleri ihmal edilmiştir. Meydanlar bireylerin toplumsal gereksinimlerinden çok trafik düğüm noktası haline gelmiştir [48].

Şekil 1.10. Karaköy meydanı 1930 [49].

1.1.2. Meydan eřitleri

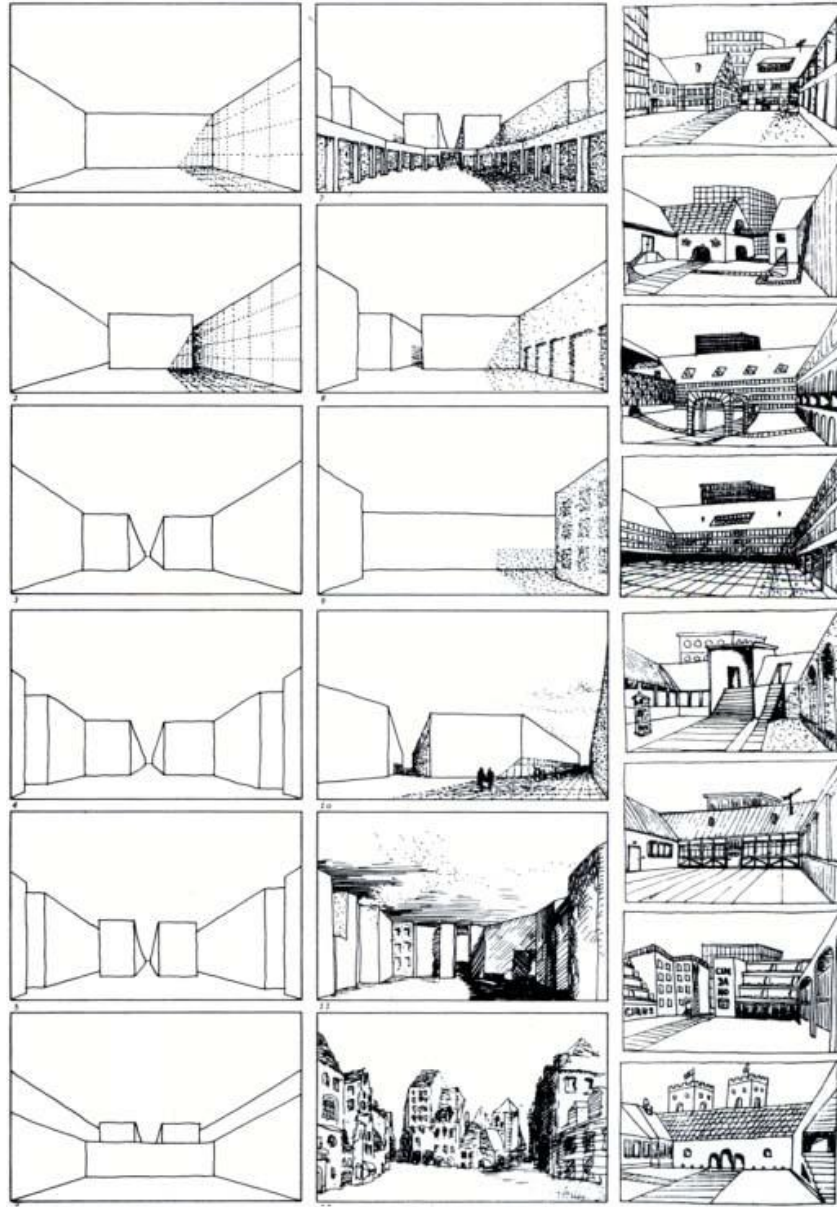
Meydanlar tarih boyunca kamusal mekân örnekleri olarak kabul edilmişlerdir. Bu açıdan kamusal mekân, sosyal işlevlerinin ve güncel sınırlarının içinde, her kentlinin ya da bütün insanların fiziksel ve psikolojik anlamda giriş yapabildiğı mekânlar olarak tanımlayabiliriz. Bütün bunlara rağmen, günümüzde bir kentsel kamusal mekân odağı olarak meydan hem işlev hem de biçim olarak özellikle kent merkezinde canlılık yaratan en önemli mekânsal öge durumundadır.

Tarih boyunca geçirdiğı evrim boyunca meydan kavramı kent halkı için değerinden hiçbir şey yitirmemiştir. O halde, meydan yayaların toplanma ve belirli eylemleri kolektif bir şekilde gerçekleştirdikleri mekânsal örüntülerdir [50]. Meydanlar işlevlerine ve formlarına göre sınıflandırılırlar [51].

Meydanlar, bulunduğu kentin kimliğinin belirlenmesinde sosyal ve kültürel anlamda toplumsal bilincin oluşmasında önemli rolü olan mekanlardır. Kent meydanları, farklı kültür, farklı ekonomik yapı ve farklı kentlerden gelen insanların bulundukları /kullandıkları kamusal alanlar olarak, mekanın biçimsel ve işlevsel (bütünlük, aidiyet, güvenlik vb) özelliklerinin gelişmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu kapsamda da, çalışmanın bu bölümünde biçimsel ve işlevsel bir çevre olarak meydan kavramı incelenmektedir [52].

1.1.2.1. Biçimlerine Göre Meydanlar

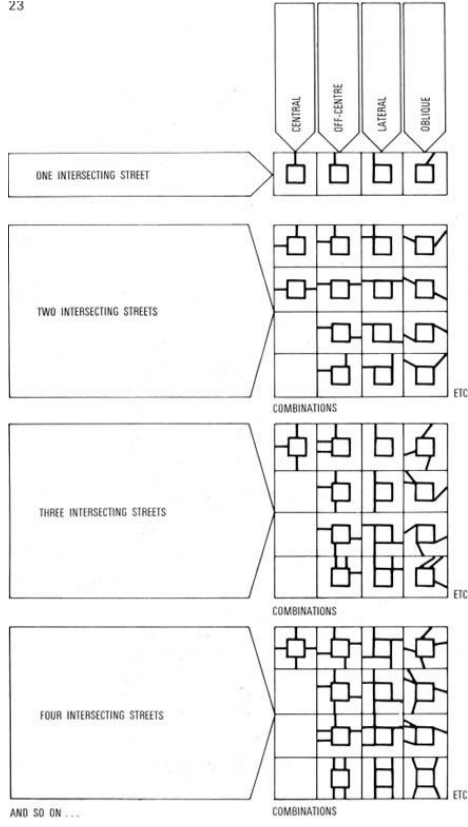
İç-dış alanın polaritesi bu bölümde sürekli olarak kanıtlanmaktadır. Hava ve ortamdan korunan iç mekan, gizliliğin etkili bir simgesidir; Dış alan, açık havada, kamusal, yarı kamusal ve özel bölgelerle açık, engelsiz bir alan olarak görülür.

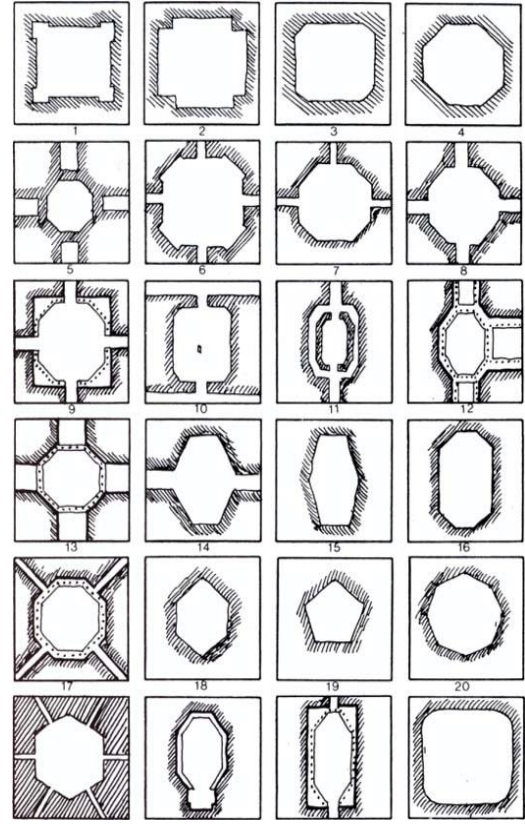
Şekil 1.11. Meydan ve sokak oluşumu [18].

Sokaklar kentlerde açık alanların şekillenmesinde önemli rolü olan öğelerdir. Meydanlara ulaşım, meydanların çevresi ile fiziksel bağı kurması sokak bağlantı ve birleşimleri ile mümkün olmaktadır. Meydanlar bağlantısı olan yapıların, araç ve yaya trafiğinin de biçimlenmesinde rol oynayan en etkili öğedir [52].

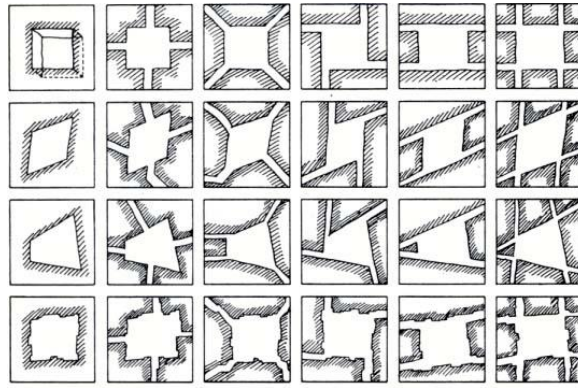
Meydanı merkez alan binaların inşası sokak oluşumu sağlar. Krier'e göre; şimdiye kadar incelenen tüm mekansal tipler, karşısındaki diyagramda ortaya konulan sokak kesişimine göre sınıflandırılabilir. 1. Merkeze doğru dik açıyla, 2. Merkezden kenarlara dik açıyla, 3. Bir köşede dik açıyla birleşim, 4. Eğik, herhangi bir açıda ve herhangi bir giriş noktasında birleşim [18].

Şekil 1.12. Meydan konumları [18].

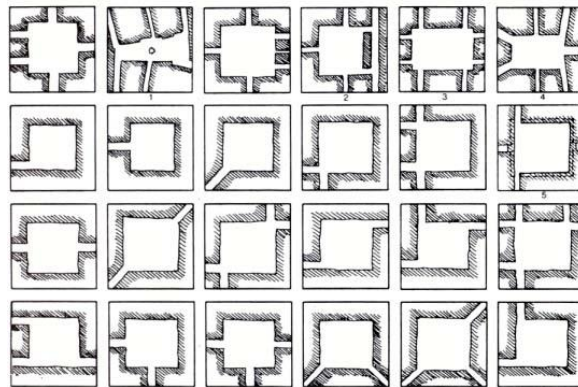

Şekil 1.13. Meydan konumları [18].

III. 25

III. 26

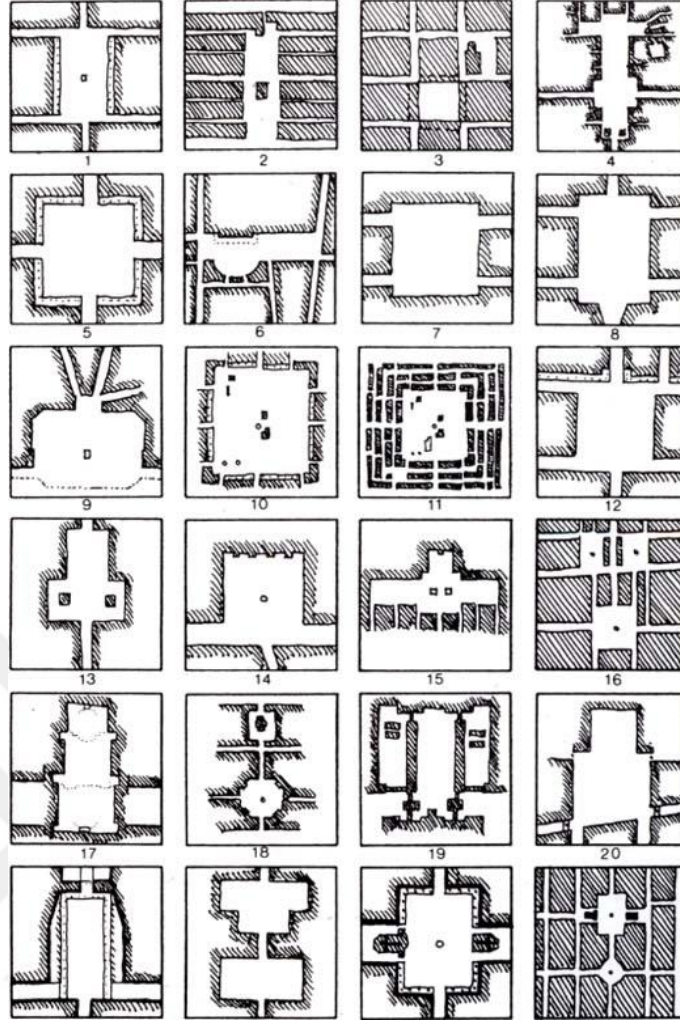
Şekil 1.14. Meydan konumları [18].

Kent meydanları derin tip ve geniş tip olmak üzere iki kategoride incelenir. Bir meydanın hangi kategoride (derin tip – geniş tip) olduğunu anlamak için gözlemci tüm bölgeye hakim olan merkez binanın karşısında konumlanmalıdır [53]. Biçimsel anlamda meydan; kapalı ve korunaklı, serbest merkezli, anıtlarla çevrelenmiş, şaşırtıcı ve ilgi uyandırıcı öğeleri barındıran, mimari anlamda çekici, estetik ve aynı zamanda yola cephesi bulunan kaldırım gibi unsurlara sahip olmalıdır. Kapalılık hissi meydan algısı için en önemli özelliktir.

1.1.2.1.1. *Yer ve Büyüklük*

Meydanın yeri ve büyüklüğü, kent meydanlarının tasarımında dikkate alınması gereken ilk unsurdur. Tarih boyunca meydanlar her zaman ana ulaşım ve yaya trafiği yollarının kesişiminde konumlanmıştır. İnsan varlığı ve aktiviteleri kamusal meydanların özü olduğu için; kolayca erişilebilir (hem fiziksel hem de görsel olarak) halka açık olmalı ve şehirlerde merkezi konumlarda oluşturulmalıdır. Şehir merkezindeki farklı meydanların birbiriyle olan bağlantıları kent dokusu ve sürekliliği için önemlidir. Geleneksel meydanlar ağırlıklı olarak kamusal ve dini yapılar merkezinde konumlandırılmıştır. Modern şehirlerde günümüz koşulları insanların yaşam tarzına da etki etmiş, meydanların yerlerini içerisinde alışveriş ve birçok farklı aktiviteyi barındıran alışveriş merkezleri almaya başlamıştır. Çağdaş şehirlerde birçok meydan alışveriş merkezleri veya ticari merkezler etrafından konumlandırılmıştır. Bu nedenle, tasarımcılar meydanları konumunu halkı cezbedecek yerlerde belirlemelidirler [54].

Genel düşünce kent meydanlarının büyük olması yönündedir. Ancak, boyut, konuma, çevredeki kullanımlara ve aktivitelere göre belirlenmelidir. Boyutu belirleyen en klasik yöntem kullanıcı sayısını hesaplamaktır. Bu nedenle tasarımcılar ve planlamacılar, mekanın “konseptine” ve büyüklüğün belirlenmesinden önce olası kullanıcı etkinliğine odaklanmalıdır. Bunun yanında, meydanın boyutu belirlenirken görsel algıda değerlendirilmelidir. Çevre yapıların ölçeği ve yoğunluğu meydan boyutunun algısını etkiler. Yüksek yapılar meydanın gerçekten çok daha küçük algılanmasına sebep olur [54].

Şekil 1.15. Meydan konumları [18].

Kentsel mekanlarda “yer” kavramı zamana bağlı ve hafızayla ilintilidir. Bir alanın “yer” olabilmesi için tekrarlanan karşılaşmalar, karmaşık birleşmeler yoluyla zihnimizde kurulması gerekmektedir. Meydanlar, kentlerde yaşam alanlarının şekillenmiş halidir. Yer olarak tanımlanan alanın hatırlanması hafızamızda bıraktığı etki ile mümkün olmaktadır. Aynı zamanda yer kavramı kentsel tasarımda geçmiş ile gelecek arasında bir köprü, insanlarda yaşanmışlık hissi bırakmak gibi etkileriyle de işlevselliğinin yanında duygusal özellikte barındırmaktadır.

1.1.2.1.2. Peyzaj Öğeleri

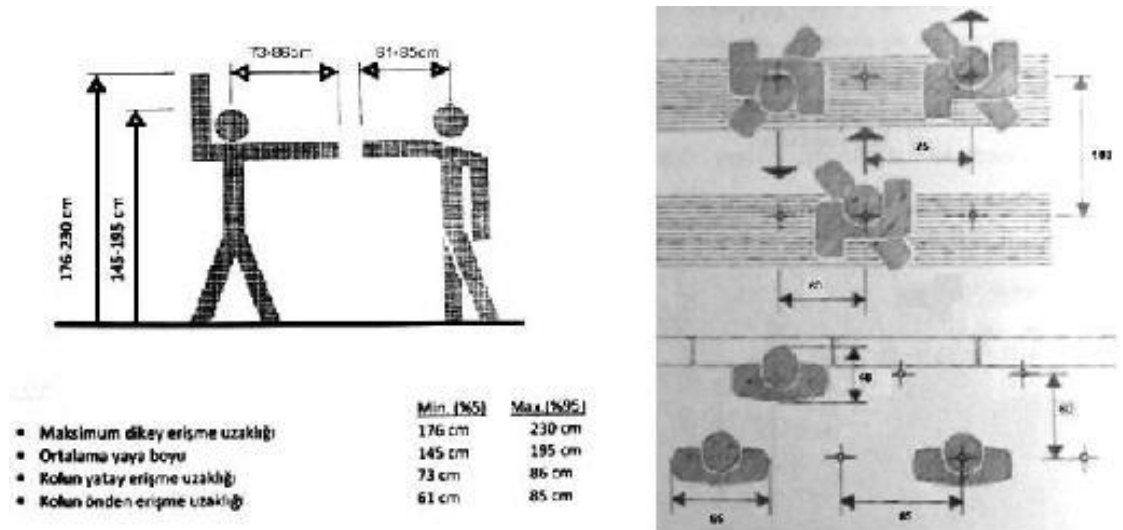
Genelde sert zemin kent meydanlarına büyük oranda hakimdir. Bu sebeple hem görsellik hem de işlevsellik anlamında zemin döşeme malzemesinin seçimi önemlidir. Taş, beton gibi mukavemeti yüksek, estetik açıdan da çekici malzemeler kullanılmalıdır. Meydanda, zemin döşemelerinin, çevre ile uyumlu ve yönlendirici özellikler

barındırması gerekmektedir. Zemin döşemesinin kaliteli, mukavim ve estetik olması meydanın görsel ve işlevsel kalitesini arttırmaktadır [54].

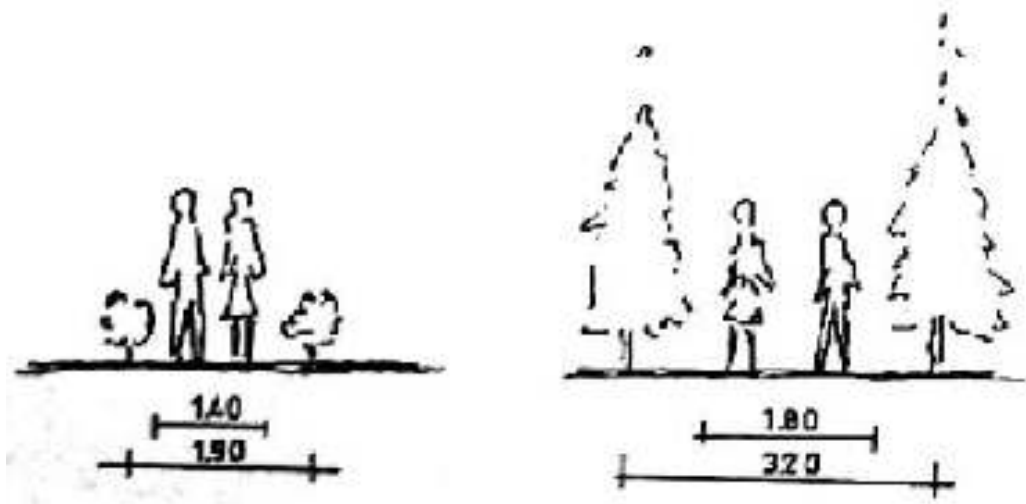

Şekil 1.16. Superkiilen meydanı, Kopenhag [21].

Yayalar için tesis edilen alanlar standart ölçülerde planlanmalıdır. Zemin döşemeleri ve tasarımı yaşlılar ve engelliler için uygun olmalıdır. Zeminlerin malzeme farkları yayalar için sınırlayıcı, ayırıcı olarak kullanılabilir. Mekanın biçimi belirlenirken yayaların hareket alan boyutları önem arz etmektedir. Kentsel mekanlarda kullanılan bitkisel öğeler boyut ve şekilleri ile mekanları tarifler ve zenginleştirir [1].

Şekil 1.17. Yaya fiziksel boyutları [1].

Şekil 1.18. Bitkiler ve yaya yolu genişliği [1].

Açık alanların estetik anlamda etkili olması meydana kullanılan bitkiler sayesinde olmaktadır. Bitkilerin farklı tasarımlar neticesinde ortaya çıkan rahatlatıcı ve dinlendirici etkisi de dikkate alınmalıdır. Meydanda bulunan odakların, anıtlar bitkilerle vurgulanabilir. Meydanda bir başka öge olan su kullanımı odak anlamında rahatlatıcı etkisinin yanında estetik açıdan da önemlidir. Su ögesiyle birlikte tasarlanan aydınlatma elemanları da meydanın gece kullanımını cazip ve ilgi çekici hale getirmektedir [54].

Kentsel alanlarda kullanılması düşünülen kent mobilyaları alanın yerine, büyüklüğüne ve işlevine göre değişmektedir. Mobilyalar istenilen işleve uygun olması yanında içerisinde bulunduğu çevreyle hem uyumlu hem de o çevrenin kimliğini yansıtmalıdır. Donatı elemanları geçiş güzergahlarında engel oluşturmamalı ve engelli kullanıcıların geçişlerine olanak sağlayacak şekilde organize edilmelidirler [55].

Kentsel açık mekanlarda en çok kullanılan kent mobilyaları; çeşmeler, çöp kutuları, banklar, aydınlatma elemanları ve yönlendirme tabelalarıdır. Kent mobilyalarının tasarımında kolay kullanım, işlevsellik, hava şartlarına dayanıklılık, estetik ve çevresi ile uyumluluk hususlarına dikkat edilmelidir. Oturma elemanlarının tasarımı, mukavemeti ve yerinin dikkatle seçilmiş olması alan kalitesini olumlu yönde etkiler. Aydınlatma elemanı kullanıldığı alanın güvenilirliğini ve çekiciliğini artırırken gece kullanımına da uygun hale getirir. Alanda bulunan yönlendirme tabelalarının mantıklı kullanımı sayesinde alanın karmaşık algılanması önlenir [54].

Şekil 1.19. Resim Danimarka süperkiilen meydanı [56].

1.1.2.1.3. İmaj / Kimlik

Kent meydanları, kentlerin merkezimde bulunan, kente kimlik kazandıran etkilere sahiptir. Meydanlarda imajın vurgulanması kamusal yapılar, idari ve dini yapılar, kentsel donatı elemanlarının varlığıyla olur [57].

Şekil 1.20. City square Madrid, İspanya [58].

Meydanlar, sosyal ve toplumsal aktivitelerin yapıldığı, önemli toplumsal olaylara zemin olan ve içerisinde bulunduğu kente kimlik kazandıran mekanlardır [59].

1.1.2.1.4. Çekim ve Gidilecek Yerler

Meydanlar kullanım olarak dikkat çeken özellikte mekanlar barındırırlar. Kafeler, çeşmeler, sahne ve heykeller gibi. Meydanın büyüklüğü ile orantılı alanların mevcudiyeti (oyun alanları, dinlenme alanları, havuzlar), meydanın cazibesini artırır.

Şekil 1.21. Tarafalgar meydanı, Londra [60].

Meydanlarda çeşitli aktivitelere olanak sağlamak çeşitliliği ve cazibeyi attırmaktadır. Hangi aktivitelerin tercih edileceği meydanın konumu ve ölçeği ile ilişkilendirilebilir. Kullanıcıların beklenti ve gereksinimlerinin meydanlarda yansıtılması meydanları daha çekici hale getirmektedir.

Şekil 1.22. Liverpool wiliamson meydanı, İngiltere [61].

1.1.2.1.5. Konfor

Meydanlar insanların rahatlık ve rekreasyon gereksinimlerine yanıt verebilmelidir. Meydanlarda kullanıcıların hareketleri zemin kaplamaları, donatı elemanları, havuzlar, gösteriler, dinlenme alanları gibi içeriklerle yönlendirilir. Aydınlatma elemanları, hem görsel sunum yapar, hem kullanıcıları yönlendirir hem de kullanıcıların kendilerini güvende hissetmesine olanak sağlar. Ayrıca aydınlatma elemanlar mekanın kimliğine vurgu yapar ve güçlendirir. Meydanlarda bulunan ve her yaş grubuna hitap eden sanatsal öğeler de meydanın çekiciliğini artırır. Kentte yaşayanların sosyal katılımı, rekreasyon alanlarının iyi tasarlanması neticesinde olumlu yönde gelişir [57].

Şekil 1.23. Main Square, Prag [62].

Dolayısıyla, meydanın konforlu bir kentsel mekana dönüşmesi sunduğu aktivitelerle ilişkilidir. Meydanlar barındırdıkları işlevlerle farklı ihtiyaca yanıt verebilir olmalıdır. Meydanların canlılığı kullanım bakımından esnek tasarımları karşılayabilmesi ile mümkün olur. Sahne, çadır, sandalye, masa gibi gösteri ve konserlerde kullanılan sabit olmayan öğeler mekanın işlevselliğini artırır. Kullanıcılara verilen imkanların çeşitliliği konforu da artırır [57].

1.1.2.1.6. *Mevsimlik Strateji*

Meydanlardaki kalitenin mevsimsel değişime uyum sağlaması gerekmektedir. Tek tip tasarımlar yerine farklı mevsim olaylarına göre yapılan aktiviteler meydanın başarı oranını etkilemektedir. Meydanda bulunan sokak kafeleri, bitkilendirme, paten alanı, sanatsal öğeler, süs havuzları vb. tasarımların kullanımındaki canlılık, mevsim şartlarıyla uyumlu olmasına bağlıdır.

Meydandaki kalite mevsim geçişlerine ve değişikliklerine uyumlu olmalıdır. Her mevsim kullanılabilir aktivite tasarımları tek tip tasarımlara göre meydanın başarı oranını artırır. Meydanda mevsimsel şartlara uygun kafeler, bitkiler, aktivite alanları, süs havuzları, sanatsal yapılar tasarımların kullanımını canlı tutar [57].

Şekil 1.24. Sancaktepe meydanı, İstanbul [63].

1.1.2.1.7. *Erişilebilirlik*

Meydanlar konum olarak kolay erişilebilir yerlerde olmalıdır. Yayalar tarafından kolay ulaşılabilir olması meydanlar için önemlidir. Meydanların erişilebilirliğinde, çevre

yollarla bağlantısı, yaya geçitleriyle ilişkisi, trafikle olan mesafesi gibi hususlar etkindir. Erişilebilir meydanlar kullanıcılar tarafından daha çok rağbet gören mekanlardır [57].

Şekil 1.25. Plaza de santa ana, Madrid [64].

Şekil 1.26. Plaza de santa ana, Madrid [65].

Erişilebilirlikte meydanların çevre sokaklar ve yolların konumu ile ilişkisi önemli faktördür. Meydanın iç merkezi ve dış arasında sağlıklı bir ilişki olması öngörülür. Bu sebeple meydanın dış çevresinde parklar, kafeler gibi mekanlar bulunmaktadır [57].

Şekil 1.27. Verona meydanı, İtalya [66].

Meydanların kullanım yoğunluğunu çevre sokak ve muhitlerle olan bağlantısı etkilemektedir. Meydan başarısı ve erişilebilirliği, sınırları belli meydanların etrafındaki sokakların bina girişleri, yürüyüş yolları gibi mekanlara uzantısının olmasıyla ilgilidir. Böylelikle yayalar meydanları daha rahat algılar.

Şekil 1.28. Union square, New York [67].

1.1.2.2. İşlevlerine Göre Meydanlar

Meydanlar değişimleri sadece fiziksel değil, sosyal ve kültürel açıdan da yaşamıştır. Kullanıcıların gereksinimlerine yönelik değişimler, meydanları daha kaliteli ve değerli yapmakta, güncelliğini korumasına yardımcı olur. Tarihsel süreçte meydanların değişimi kentlilerin sosyal yapısı ve yoğunluğu referans alır, fiziki değişimler niteliğine göre meydanların değerli kalmasını sağlar. Meydanların gelişimi kullanıcıların doğal beklentileri neticesinde sağlanır. Meydan tasarımında kültürel miras, kent kimliği ve toplumsal yapı dikkate alınmalıdır [50].

Kentsel mekanlarda yapılan aktiviteler; gerekli, sosyal ve isteğe bağlı olarak gruplanabilir. İşe gitmek, okula gitmek, toplu taşıma beklemek gibi sürekliliği olan aktiviteler gerekli olarak değerlendirilir. İsteğe bağlı aktiviteler; oturmak, yürüyüş yapmak, gibi kişilerin isteyerek yaptıkları eylemler olarak sıralanabilir. Sosyal aktiviteler; sosyalleşmek, bilgi geçişi için bir araya gelmek, selamlaşmak gibi aktivitelerdir. Bu aktivitelerin tümü meydanlarda yapılabilirken özellikle üçüncü grup olan sosyal aktiviteler meydanlarda yapılır [35].

Şekil 1.29. Meydanlarda halkın sosyalleşmesi [68].

Eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşıldığında; günümüzde taşıtların egemen olması neticesinde dış mekanlar yalnızca dolaşım alanı olarak görülmekte, zorunlu aktiviteler

dışında arzu edilen sosyal aktivitelerin gelişmesi için uygun ortam bulunmamaktadır. Bu durum meydanlarda da kendini göstermektedir Yaşayan kentlerde dış mekanlar yaya trafiği ile desteklenmekte, kullanıcılar için farklı amaçlara hizmet etmektedir [1]. Ayrıca, yayayı merkez alana düzenlemelerin sosyal ve toplumsal katkıları şu şekildedir;

- Bilgi alış verişi, iletişim kurmak, sosyal yaşama hareket kazandırmak, farklı olan tüm fikirlerin tartışılması, kamuoyu yaratmak toplumların geliştirilmesi ve yenilenmesine katkıda bulunur.

- Toplumsal ve sosyal ilişkileri geliştirmek, medeni toplumsal ilişkiler kurmak, sevgi ve saygı zemini oluşturmak, cinsiyet, yaş, fiziksel durum gibi farklılıkları ortadan kaldırmak toplumsal bütünleşmeyi kolaylaştırır ve gelişmesine katkıda bulunur [1].

Meydanlar; sosyal açık alanlar arasında farklı yapı ve kültürlere sahip insanların kullandıkları en dikkat çekici açık alanlardır. Meydanların işlevsel özelliklerinin kullanıcıların gereksinimlerine yanıt verebilmesi meydanların kullanım yoğunluğuna etki eder [69].

Kent meydanları, kent halkının sosyal, kültürel, ticari, yönetim gibi kentsel yaşamın sürdüğü önemli kamusal mekanlardır. Meydanların işlevleri, ticari, rekreasyonel ve politik başlıkları altında toplanabilir [70].

Şekil 1.30. Sosyal ve kültürel işlevli meydan, Kopenhag [71].

1.1.2.2.1. Ticari İşlevli Meydanlar

Ticari anlamda meydanlarda canlılığın artması kafeler, tiyatrolar, konser salonları, oyun alanları gibi günün her saatinde kullanılabilen işlevlerle sağlanır [16].

Şekil 1.31. Main market square, Krakow [72].

Şekil 1.32. Times square, New York [72].

Şekil 1.33. Djemaa el-fna, Marrakesh [72].

Meydanların rekreasyonel işlevleri; meydanların kimlik kazanımı meydanlara yüklenen işlevsel özelliklerle mümkün olur. Çeşitli sosyal etkinlikler sayesinde meydanlar kent içerisinde etkili bir rol üstlenir [51].

Şekil 1.34. Barış bahçeleri, İngiltere [21].

Sosyal doku kentsel mekanların sahip oldukları en önemli işlevlerden biridir. Kentli olma bilincini kazandıran sosyal iletişim, bir arada bulunma, toplanma, bilgi akışı gibi aktiviteler kentsel açık alanlarda mümkün olur [69].

1.1.2.2.2. *İdeolojik İşlevli Meydanlar*

Meydanlar, kentlilerin kamusal alanlarıdır, kamusal alanlar ise birlikte yaşamının sınırlarını, dayandığı ahlak kurallarını ve yaşam biçimini belirlenmesi sürecini ifade etmektedir. Kamusal alanın nitelikleri arasında, kamusal hizmetlere özgürce erişim, karar süreçlerine eşit katılım ve toplumsal eşitlik bulunmaktadır [73]. Kamusal alanların oluşturulması, sosyal alanların özgürce kullanılmasının kentliler için büyük önem taşıdığı belirtilmektedir.

1.1.3. **Meydan Tasarım İlkeleri**

Kentsel mekanların en önemlilerinden olan meydanlar temel ve öncelikli olarak; kapalılığının, sahip olduğu aktivitelerin ve içerdiği donatıların nitelikleri ile belirlenir [26]. Meydan düzenlemelerinde dikkat edilecek hususlar özetle şu şekilde sıralanabilir;

Hedef olarak kent meydanlarında kamu yararı, toplum yararı, kullanıcıların bireysel ya da ortak aktivitelerine zemin sağlaması, kullanıcılara kenti tanıması, sevmesi ve kentle bütünleşmesi olanakları gözetilmelidir [19]. Toplumsal yaşam ile fiziksel çevre ilişkisi sağlanması, toplum ile fiziksel çevrenin bütünleşmesine olanak tanınmalıdır [1].

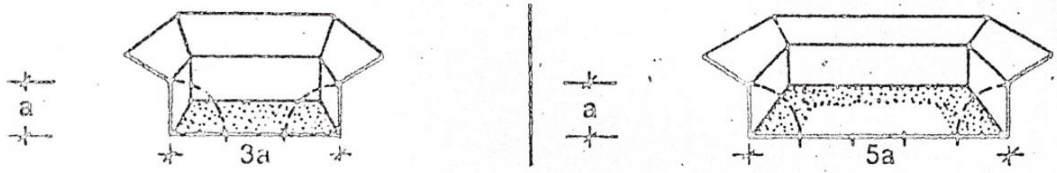
Meydanlar bir kentin avlusu olarak düşünülebilir. Kullanıcıların rekreasyon ihtiyacını karşılar, bireylere kültürel anlamda katkı sağlarken fiziksel gereksinimlerini de karşılayabilmelidir.

Meydanlar kentlerin odak noktasında yer alan ve toplanmaya zemin oluşturan alanlardır. Yer ve işlev oranının iyi hesaplanması meydan tasarımında önemlidir.

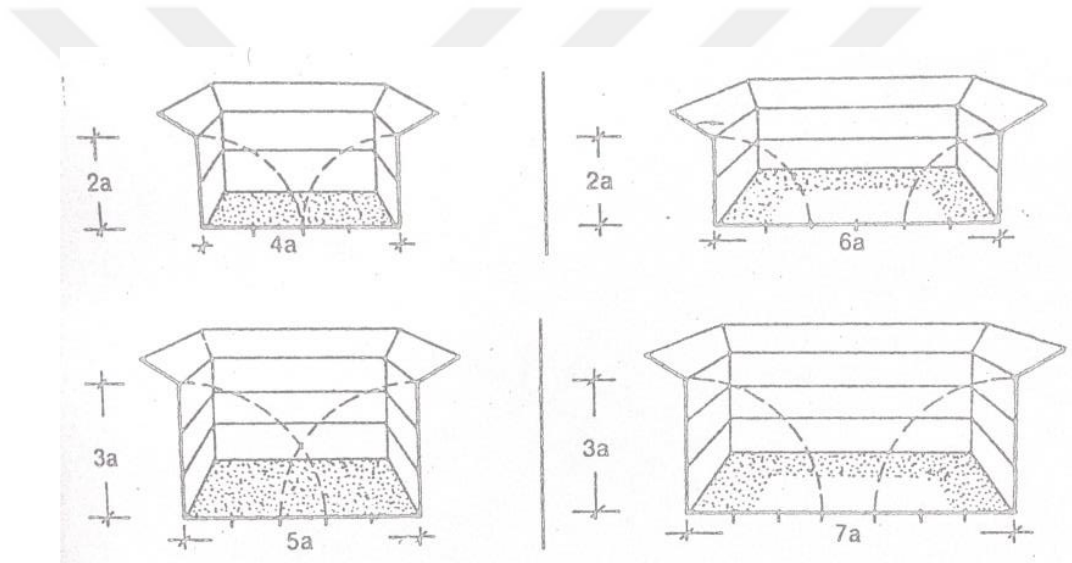
Meydandaki kapalılık algısı dış mekanla olan ilgiyi azaltacak ölçüde olmalıdır. Dış mekanı oluşturan meydanlar çevre yapılarla uyum içerisinde olmalıdır. Çevresi ile bir bütün olarak ele alınmalıdır. Biçim, çizgi, doku, renk, malzemeleri bütünlüğü ve sürekliliği sağlamalıdır.

Meydanın boyutu insan ölçeğinden ziyade mekanda bulunan etkinliklerle de ilgilidir. Mekan genişliği ile bina yüksekliği oranı belirli ölçülerde korunmalıdır. 1/4 oranı meydan tasarımlarında sınırdır. Meydandaki oranın 1/6 veya 1/8'i geçmesi meydanın özelliğini yitirmesine sebep olur. Yani, $a=b$, $a=2b$, $a=3b$ ölçülerinin önemi, meydanın ve

meydanı sınırlayan duvarların algılanmasında farklı bakış açıları söz konusu olacağından yüksektir. Meydan ve meydanı sınırlayan duvarların yükseklikleri arasında dikkate alınması gereken bir ilişki mevcuttur. Kapalı mekanlar; $a/3a$, $2a/4a$, $3a/5a$ ölçülerine sahip bir meydanda kapalılık hissi hakimdir. Ancak, $a/5a$, $2a/6a$, $3a/7a$ ölçülerine sahip olan bir meydan ise açık mekan özelliklerine sahiptir [20], [30].

Şekil 1.35. Meydan profili [18].

Şekil 1.36. Meydan profili [18].

Tarihsel değeri ve işlevlerinin vurgulandığı meydan düzenlemeleri tarihsel nitelikteki alanların mekan algılanmasına ve korunmasına olanak sağlar [26]. İnsan, mekanla ilişkisini kendi ölçeği ile değerlendirerek sağladığından büyük alanlarda insanın kendi boyutu ile ilişkilendirebileceği öğelere yer verilmelidir. Küçük meydanda çok büyük, büyük meydanda da çok küçük bir öge ölçek uyumsuzluğuna neden olur [74].

Araç trafiğine açık meydanlarda büyük ölçekli ağaç ve çalılara yer verilmemelidir [26]. Yaya trafiğinin sağlandığı meydanlarda kullanıcıların rekreasyonel gereksinimlerine yanıt verecek alanlar oluşturulmalıdır [26].

Meydanda kullanıcı gereksinimleri iyi tespit edilmeli, gereksinimler değerlendirildikten sonra bu gereksinimleri karşılayacak öğeler kullanıcıya en iyi şekilde sunulacak ve

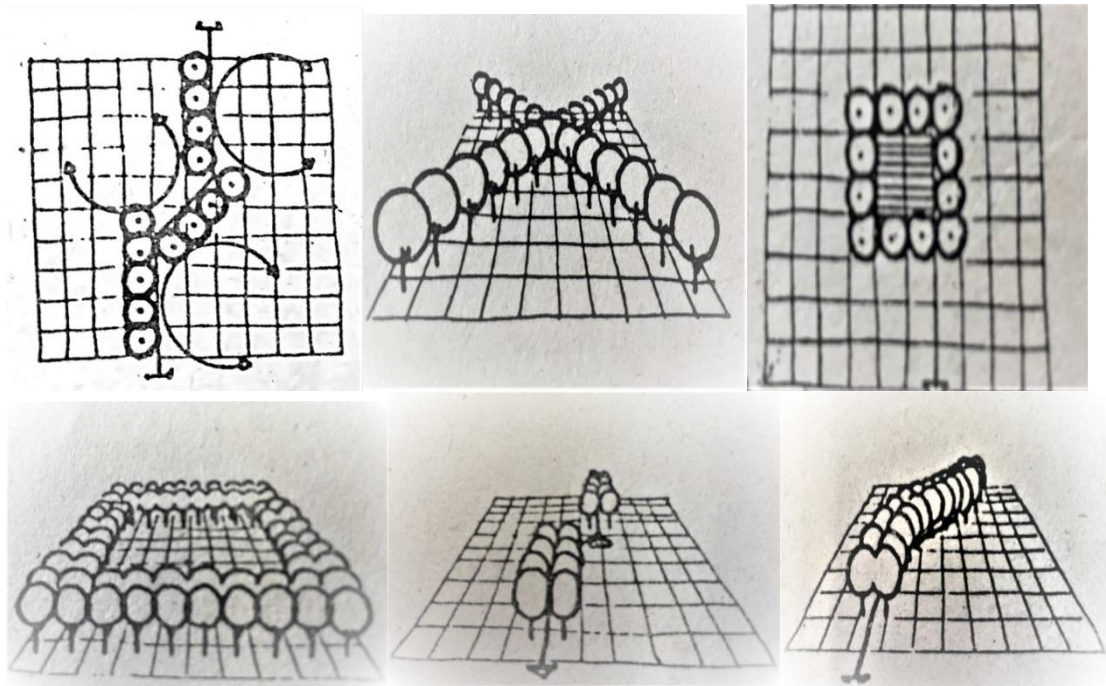
kullanıcıların en yüksek fayda edineceği şekilde tasarlanmalıdır. Tasarlanan öğelerin renk, biçim, kullanım, ölçü ve ölçek açısından çevre ile uyum içerisinde olmasına özen gösterilmelidir [75].

Meydanların görsel açıdan çekiciliğini arttıran diğer öğelerde; duvar profilini oluşturan yapılar, öğelerin ölçü, renk, ışık, gölge ve şekil benzerliği olarak sıralanabilir [26]. Meydanlarda kullanılan zemin kaplamaları kentin genelinde yaygın kullanılan döşeme malzemelerinden farklı olarak değerlendirilmelidir. Ancak, yaya ve araç sirkülasyonuna göre mukavemeti, yüzeysel aşınma katsayısı yüksek malzemeler tercih edilmelidir [76].

Meydan tasarlanırken mekan etkisi oluşturmak ve önemli öğeleri vurgulamak için zemin eğimi ve eğim yönü önemlidir [30].

Meydanda mekana canlılık kazandırmak için yapılan bitkisel düzenlemeler çevre yapıların da ölçeği göz önüne alınarak sade ve basit bir şekilde yapılmalıdır. Kullanılacak bitkilerin yöreye uyumu, kirliliğe duyarlılığı gibi hususlar dikkate alınarak mekanda değişik etkiler yansıtılabilir [76].

Sanatsal öğeler, heykel, çeşme gibi kent mobilyaları en çok meydanlarda kimlik kazanırlar. Bu gibi öğeler, ölçülerine ve formlarına göre seçilmeli, kullanıcılar için cezbedici bir işaret oluşturmalıdır [77].

Şekil 1.37. Meydanlarda ağaçlarla yaratılan etkiler [18].

Meydanlarda kullanılacak her dem yeşil ve yaprak döken bitkilerin oranlı kullanılması yaşanan mevsimi görsel anlamda hissettirerek olumlu bir etki yaratır. Ayrıca, zemin kaplamasından kaynaklanan termal radyasyon etkisini kırmak ve kullanılabilir bir gölgelik yaratmak için 1.50-1.80 m den itibaren dallanan geniş taç yapan ağaçlar kullanılmalıdır [26].

Meydan tasarımlarında kullanılacak su gösterileri mekandaki yaygın sert zemini yumuşatarak hem görsel hem de işlevsel zenginlik kazandıracak bir biçimde tasarlanmalıdır [78].

Meydanlar gece, gündüz ve her mevsim kullanılabilir tasarlanmalıdır. Meydan tasarımları için mevcut işlevinin yanında güncellenebilir olması “başarılı şehir meydanı” olarak nitelendirilebilir. Meydanlar kullanıcılar için erişilebilir ve görülebilir olmalıdır [26].

1.1.3.1. *Meydanların Niteliklerini Etkileyen Kentsel Ögeler*

Kent meydanlarında, gereksinimler doğrultusunda saptanan kentsel ögelerin, işlevsel ilişkiler ve biçim arasındaki bütünleşmenin sağlanabilmesi, malzeme, biçim, renk, kullanım, ölçü, ölçeğinin çevre ile uyumu, ulaşılabilirlik, kullanım ve bakım kolaylığı gibi özelliklerine dikkat edilerek tasarlanıp uygulanmasıyla orantılıdır. Bu husustaki doğru saptamalar ve uygulamalar kullanılacak ögelerin özelliklerinin bilinmesine bağlıdır [30].

1.1.3.2. *Meydan Döşemesi*

Döşemelerin en önemli özellikleri; yönlendirme, mekan tanımlama, kimlik kazandırma, odaklama gibi gereksinimlerin çözümlenmesine olana sağlamasıdır. Döşemeler, kullanıcıların alan algısını değiştirirler [79].

Meydanlarda; arazinin şekli, kullanım amacı, alan ölçüleri, yeşil alan mevcudiyeti, kullanım amacı gibi saptamalar döşeme kullanım şekline etki eder. Meydanlarda mevcudiyeti bulunan yeşil alanlarda diğer mekanlardan farklı döşemeler kullanılması önemlidir. Kent meydanları bir kentin ilgi odağıdır. Bu yüzden diğer mekanlardakilerden farklı döşemelerle kaplanmalıdır. Kent meydanlarında kullanılacak döşemelerin, kullanılacak alandaki araç ve yaya kullanım yoğunluğuna göre aşınma katsayısı yüksek, taşıma mukavemeti yeterli, monotonluğu ortadan kaldıracak desenlerde, uzun ömürlü, iklim koşullarına uygun yürüme ergonomisi sunan

malzemelerden seçilmesi önemlidir [26]. Döşemenin cinsini mekanda ki sirkülasyon, kot farkları ve renk uyumuna uygun olmalıdır. Döşemeler alan farklılığına vurgu yaptığı gibi, mekânsal sınırları da belirler [80]. Meydan döşemeleri alandaki kot farklarını ayırır, belirtir. Farklı döşeme çeşitleriyle düşük kotlardaki zeminler insan ölçeği mekanlar olarak tasarlanabilirken üst kottaki zeminlerde sahne görevi görebilir [15].

Mekarlarda döşeme olarak kullanılacak malzemelerin özelliklerinin iyi bilinmesi istenilen etkiyi, uyumu ve desen uyumunu sağlamaya imkan tanır [81].

1.1.3.3. Sanatsal Öge

Sanatsal öge kullanımı meydanların tarihi gelişim süreci içerisinde çeşitli amaçlarla kullanılmıştır. Odak noktası oluşturmak, alana hareketlilik katmak, alanı görsel anlamda zenginleştirmek bu amaçlardan bazılarıdır. Kent meydanları bu şekilde kullanılan sanatsal ögelerin en net kimlik kazanabildikleri yerlerdir [30].

Plastik ögeler bulundukları yörenin kimliğini yansıtarak kullanıldığı alanlara vurgu yapmaktadır. Ögenin kullanıldığı alan ile arasındaki oran, kullanıldığı mekana uygunluk, sağlanması arzu edilen işlevsellik gibi hususların meydana kullanılacak sanatsal ögelerde dikkate alınması gerekmektedir [82].

Heykeller, anıtlar, su ögeleri ve çeşme gibi sanatsal ögeler meydanlarda odak noktası olarak kullanılmaktadır. Bu ögelerin görünürlüğü ve insanları teşvik etmesi sağlanmalıdır [15].

Şekil 1.38. Meydanlarda sanatsal öge kullanımı [83].

1.1.3.4. Renk

Kentsel mekanlarda renkler kullanılırken belli hususlara dikkat edilmesi gereklidir. Bu hususlar;

- Yörenin kültürel yapısı,
- Kullanılan malzemelerin nitelikleri,
- Işık açısı, gölge alanlar,
- Yöre iklimi,
- Kimlik ve işlev,
- Perspektifler,
- Kalite şeklinde tanımlanabilir.

Renkler kullanıldıkları alanların niteliklerine göre farklı etkilere sahiptir. Renkler mekanlarda, derinlik, çeşitlilik kazandırmak, algılanabilirliği arttırmak ve vurgu gibi etkiler yapar. Ayrıca renkler, mekanlarda uyum, birlik, kullanıcılara olumlu etki gibi özellikleri de barındırır [84]. Yukarıdaki özellikler dikkate alındığında kullanıcıları rahatlatan ve olumlu etkiler yaratan renklerin kullanımı kaliteli kent yaşantısı için doğru bir yöntem olacaktır. Renkler her bireyde farklı etkilere sahip olduğundan, toplumsal etkileri irdelenerek tasarım yapılması da ayrıca önemlidir [79].

Meydanlarda ışığın kullanımı formun ve ayrıntıların daha iyi anlaşılmasına olanak tanır. Alandaki renklerin algılanması toplumun yaşam kalitesini etkilediğinden ışığın kalitesi ve yönü dikkate alınmalıdır. Gün ışığında aydınlanan mekanlar gece de aynı etkiyi verecek şekilde tasarlanmalıdır. Meydanın gece de yaşam barındırması kullanıcılara cazip gelir ve gece gündüz ayırt edilmeksizin alan sürekli bir cazibe merkezi halini alır [80].

Estetik, renklerin bütün oluşturarak algılanmasıyla ilgilidir. Rengin alana uyumu, algı değişimleri, tecrübeler, kişilerin özellikleri rengin algılanmasını etkileyen başlıca faktörlerdendir. Renk, mekanın formal olarak algılanmasına da etki eder. Renk seçimiyle dar alanlar geniş, geniş alanlar dar olarak algılanabilir. Renklerin kontrastı da dikey çizgiyle yüksek alan, yatay çizgiyle de geniş alan etkisi yaratır [8].

Sonuç olarak; odak noktası olarak düşünülen, giriş olarak tasarlanan yerler daha dikkat çekici ve çarpıcı renklerin kullanılmasıyla diğer renklerden ayrılmalı, mekanda bulunan ve mekanın çevresinde var olan yapılarla uyum içerisinde olmalıdır. Ayrıca tasarım yapılırken bölge iklimiyle değişiklik gösteren gün ışığı açısının yaratacağı etkide

dikkate alınmalıdır. Netice olarak renklerin etkisiyle ögeler daha büyük ya da daha küçük, daha uzak ya da daha yakın olarak algılanabilmektedir [79].

1.1.3.5. *Bitkisel Eleman*

Bitkiler kentsel açık mekanlara canlılık katan önemli bir unsurdur. Kullanıcıların rahatlama, konfor ve nefes alma arzuları bitkiler sayesinde karşılanır. Bitkiler mekanların birbirinden ayrılmasını, birbirleriyle bağ kurmasını ve düzensiz mekanların düzenlenmesi işlevlerine de sahiptir. Kullanıcıların ilgisini farklı form ve renklerde tercih edilen ağaç, çalı ve mevsimlik çiçeklerle tesis edilen mekanlar fazlasıyla çeker [79].

Bitkilerin farklı kompozisyonlarla kullanılması kentsel mekanlarda farklı alanlar oluşturulmasına da olanak sağlar. Doğru kompozisyonlarla kullanılan bitkiler mekanlara canlılık katar. Yolların ve yapıların doğa ile uyumu sağlanır. Ölçeği büyük olan kentsel açık alanlarda bitkiler ile alanın biçimselliği daha kavranabilir, daha işlevsel olması fazlasıyla önemlidir. Büyük ve kavranması güç alanlar, bitkilerin ayırıcı ve sınırlayıcı özellikleri sayesinde daha kullanılabilir alanlara dönüşebilir [80].

Bitkiler mevsim geçiş ve değişikliklerini yansıttığından mekana hareketlilik katar, monotonluktan uzaklaştırır. Bitkilendirme, kentsel açık alanların çevresinde bulunan yapıların ölçeği dikkate alınarak, bulunduğu coğrafyanın iklimine ve kirliliğe dayanıklı olarak yapılmalıdır. Kullanılacak ibrelili ve geniş yapraklı bitkilerin oranı iyi ayarlanmalı, taç yapısı 150 – 180 cm den başlayan bitkiler tercih edilmelidir. İbrelili ve yapraklı bitki oranına dikkat edilmesi neticesinde kışın dahi canlı mekanlar oluşturulabilir [79].

Alanlarda kullanılacak bitkilerin estetik ve işlevsel özellikleri kadar neme, rüzgara, hava kirliliğine mukavemeti, su ve toprak istekleri de önemlidir. Kentsel mekanların bulundukları yöreye ait bitkilerin kullanılması bu tür sıkıntıların önüne geçer. Böylelikle, kullanılan bitkilerle alan bütünleşerek kimlik oluşturur [79].

Bitkiler kullanıldıkları kentsel açık mekanlarda sert zemin ve mimari yapıları daha yumuşak, dinlendirici ve doğaya uyumlu hale getirir. Sert tasarımların ve zeminlerin yumuşatılmasında kullanılabilir [80], [85].

Şekil 1.39. Bitkisel eleman kullanımı, Dubai [86].

Kentsel açık alanlarda kullanılan farklı çalılar, ağaçlar, yer örtücüler v.b. mekanda estetik, gölge ve farklı işlevler katar. Ayrıca, sert tasarımları yumuşatarak rahatsız edici görüntüleri de engeller. Çiçekler kullanıldıkları alanlarda renk ve koku çeşitliliğini artırır. Yeşilin toplum üzerindeki sakinleştirici ve rahatlatıcı etkisi sayesinde dinlenmek ve rahatlamak için mekanlar oluşturulabilir. Bitkiler, sıcak iklime sahip coğrafyalarda gölge sağlamak için kullanıldığı gibi anıtsal öğelerin bulunduğu mekanlarda da ögenin vurgulanmasında ve ögeye arka plan oluşturmada kullanılabilir [54].

Bitkiler kullanılacakları yörenin iklimine göre tercih edilmelidir. Böylelikle plantasyondaki başarı artar. Bazı bitkiler mevsim geçişlerine duyarlı ve her mevsimde canlılık yaratabilirken, bazı bitkilerde gövde, dallanması ve kaligrafik durumuyla etki yaratır. Kentse açık alanlarda çocuklara ayrılan mekanlarda zehirli olmayan bitkiler tercih edilmelidir. Ayrıca bitkiler alanları ayırmak için de kullanılabilir [54].

1.1.3.6. Işık

Işık, mekanların algılanabilirliğini ve okunabilmesini artırır. Yapay aydınlatmalar, güneş ya da ay mekanların ışık kaynaklarıdır. Peyzajda ışıklandırma güvenlik ve estetik amaçla kullanılır. Tasarımlar kullanıcılara ışığın etkili ve kazanım sağlayacak nitelikte yapılmalıdır [76], [79].

Kültürel yapılar gündüz daha estetik ve ihtişamlı görünürken eksik gece aydınlatması sebebiyle atıl ve ürkütücü görünebilir [26]. Meydanları içeren kültürel yapıların yoğun

ve doğru aydınlatılması alanın daha iyi ve doğru algılanmasına olanak tanır. Diğer öğelerin ışığı kesmesi, bulutlanma ve çevre yapıların bakıları kent meydanlarında ki ışığın kalitesine etki eder [79].

Kent meydanlarının karakteri aydınlatma elemanlarına bağlı olmakla birlikte, alanda vurgu ve dikkat çekecek mekanların oluşturulmasında da etkilidir. Işık mekanın özelliklerini ortaya çıkarırken kullanıcılara da güvenli mekanlar oluşturur [80].

Tasarımcının ışığın şiddetini, rengini ve yönünü doğru tasarlaması sayesinde yapay aydınlatma doğal ışığa göre daha olumlu sonuçlar verebilir. Böylelikle gece aydınlatmaları gün ışığına oranla daha etkili sonuç verebilmektedir [79].

Şekil 1.40. Kızılmeydan gece aydınlatması [87].

Meydanların giriş ve çıkışlarının daha iyi ve doğru aydınlatılması, özellikli öğelerin vurgulanması, fazla yoğun olmamak kaydı ile su öğelerinin ve bitkisel tasarımların çekici bir şekilde aydınlatılması tasarımlarda dikkat edilmesi gereken hususlardandır. Alanın güvenli ve sürekli yaşayan mekan olmasında etkili ve yeterli aydınlatma önemlidir [14].

Kentsel açık alanlarda ya da yollarda kullanılacak alçak aydınlatmalar insan göz hizasının altında (70 cm), yüksek aydınlatmalarda göz hizasının üstünde (300 – 400 cm) olacak şekilde tasarlanmalıdır. Kullanılacak aydınlatma elemanları dış mekan etkilerine mukavemetli v çevreye uyumlu olarak imal edilmelidir [80], [88].

1.1.3.7. Ölçü

Kentsel mekanlarda bireylerin kendini rahat hissetmeleri için alanın ve etraftaki yapıların insan ölçeğine oranlı yapılması gerekmektedir. İnsan ölçeğine göre devasa öğelerin kullanımı ya da yapıların devasa oluşu insanda ezilme hissiyatı oluşturmaktadır, eğer durum tam tersi ise insanda bu sefer acizlik hissi uyanmaktadır. Bu yüzden etraftaki ve meydanaaki öğelerin ideal yükseklik ve genişlik oranı 1/4 olarak tarafından belirlenmiştir [51]. Ayrıca meydan çevresindeki yapıların cepheleri de orantılı bir tasarımla alanın okunabilirliğini arttırmaktadır [79].

1.1.3.8. Su

Hareketli suyun ilgiyi arttırdığı evrensel bir gerçektir. Kentsel mekan düzenlemelerinin olmazsa olmazı su ögesidir [15]. Su, insan yaşamında önemli bir role sahiptir. Kentsel tasarımlarda su temel unsur olarak kullanılır. Özellikle Barok döneminde su alanları ileri düzeyde kullanılmıştır. Bu alanlar genel olarak çeşme ve su oyunları olarak ikiye ayrılmaktadır [20].

Günümüz şehirlerinde su ögesi kullanımı ve çeşmeler ya geçmişten günümüze kadar gelen eserler olarak, ya da yaya geçiş alanlarında hem işlevsel hem de estetik gereksinimlerin karşılanmasına yönelik düzenlemeler olarak karşımıza çıkar [20].

Karmaşası ve gürültüsü yoğun kentlerde oturma yerlerinin yakınında bulunan yüksek sesli bir su ögesi, çevredeki trafik seslerini etkili bir şekilde engellerken, hoş ve kayda değer nitelikte bir ortam sunar [15].

1.2. KULLANICI KATKISI

Yerel yönetimler tarafından yapılan kentsel açık mekanların kullanıcıların beklentilerini hem görsel hem de işlev bakımından tam anlamıyla karşılaması arzu edilen bir durumdur. Bu tür beklentileri karşılamak için kullanıcı özelliklerinin ve beklentilerinin iyi araştırılması ve belirlenmesi gerekmektedir.

Kentsel mekanların tasarım ve uygulama süreçlerinde rol alacak katılımcılar; Tasarımcılar / Plancılar, Yerel Yönetim Kurumları, Yerel Halk olarak üç ana grupta toplanır [89]. Yerel yönetimler bütün aşamaları takip eder, tasarımcı ve yerel halk (kullanıcı) arasındaki arz / beklenti içeren iletişimi destekler ve tüm bu konularla ilgili politikaları belirler. Katılımcılık yerel yönetimlere etkin bir rol biçer. Yerel yönetimler

yerel halkın gereksinimlerini ve gereksinimleri karşılayacak paydaşların (Tasarımcı / Plancı) iletişimini sağlar [90]. Genel anlamda katılım, sürece dahil olan tarafların gerçekleştirdiği karar almanın değişik biçimlerini içerir [91].

Kentsel tasarımlarda, parklarda, bahçelerde ve meydanlarda yapılacak çalışmalarda bölge insanının katkısını sağlamak için yapılacak çalışmalardan biri de tasarımı tamamlanmış ya da başlamamış olmasına bakılmaksızın görsel etki ve değerlendirme olarak belirlenebilir. Aynı zamanda kamusal alanlara yönelik peyzaj mimarlığı ya da kentsel tasarım çalışmalarında halkın katılımının ve katkısının sağlanması, gereksinimlerin büyük oranda karşılanmasında önemli bir argümandır [6].

Lefebvre mekanın ürün, toplumsal mekanın da toplumsal bir ürün olduğunu ifade ederken mekanın üretim sürecinin şekillenmesinin toplum yaşantısıyla birlikte olduğuna vurgu yapar. Tasarımcı, kullanıcı ve yerel yönetim gruplarının katılımı proje sürecinin başarılı bir şekilde tamamlanması için gerekli bir durumdur. Her gruptaki katılımcıların birbirleri ve diğer grup katılımcılarıyla olan ilişkileri karar alma sürecini önemli ölçüde etkiler. Tasarım yaklaşım ve aşamalarında kullanıcının odak olması güncel mimarlık söylemlerinde büyük yer kaplar. Kullanıcı profili ve tercihlerinin önemi, deneyimlerinin anlaşılmasına çalışılması, memnuniyetlerinin değerlendirilmesi, tasarım ve karar süreçlerine kullanıcının dahil olması günümüzde fazlasıyla önem arz ediyor [92].

1.3. GÖRSEL ETKİ DEĞERLENDİRME

Görsel etki ve değerlendirmenin temelini bir alanın görsel nitelikleri, mekânsal kurgusunu ve sosyal yaşamının tüm duyu organlarıyla algılanıp işlevsel bir ilişki içerisinde değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Bu çalışmaların işlerliği kentlerde kentin bütününden bölümlerine ve tek bir güzergaha (meydan, cadde, sokak) kadar uzanan geniş bir alanı kapsamıyla sağlanır. Günlük yaşama, tasarım ve planlama çalışmalarına ışık tutmaktadır [93].

Çevre kaynaklarının geniş yelpazesine “görsel kaynak” kavramı, günlük çevrenin de görsel bir değeri olabileceği ve bu değerın insan - çevre ilişkisinde insanın temel alınması ve etkinliğinin öneminin anlaşılması neticesinde katılmıştır [94].

Görsel etki değerlendirme çalışmaları, şehirlerde mekânlara ya da öğelere yapılacak herhangi bir fiziksel müdahalenin öncesinde ve sonrasında öğelerin görsel ve sosyal çevreye etkisi anlamındaki değerlerin tüm yönleriyle test edilmesi ve

değerlendirilmesini sağlar. Aradaki farkları olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendirir. Belirlenene ve hedeflenen görsel kalite amaçlarına yönelik düzenlemelere ışık tutar, geliştirir ve tavsiyelerde bulunur [95].

Görsel etki değerlendirmesinin araç olarak planlama sürecinde kullanıldığı en az dört temel yön bulunur;

1. Doğal dokunun ve kentsel çevrenin uyumunun bozulmadan genel anlamda iyileştirilmesi
2. Koruma
3. Makro ve mikro ölçekte tüm bölgelerin ve komşu bölgelerin genel imar planlarının hazırlanması. Neler yapılacağına karar verebilmek için, görsel değerlendirmeler gerekli ölçütlere çevrilerek geniş bir verinin bölümünü oluşturur.
4. Genel kentsel tasarım ilkeleri ve tasarım araçlarının geliştirilmesi [95]

Zaman - mekan sıkışması, günümüz kentlerinde anlam kaymalarına, kentlerin ve mekanların insancıl değerlerden kopmasına ve insanların çevresine yabancılaşmasına neden olmaktadır. İnsanların iletişimdeki başarısızlıkları birbirine yabancılaşmalarına, aidiyet duygularını yitirmelerine neden olur. Bu durum çevreye ve çevresel estetik ve etik olgularına daha duyarlı olmayı mecbur kılmaktadır [96].

Görsel araştırma için kent formunu oluşturan öğeler;

- Yollar; ana ve tali akslardan oluşur ve insanlar hareket etmek için kullanırlar
- Bölgeler; şehirler semt ya da bölgelerden oluşur; şehir merkezi, iskan bölgeleri, sanayi bölgesi vb. formları ve büyüklükleri belli bir ölçekte olabileceği gibi birbirlerine karışmış karakterlere de sahip olabilirler.
- Sınırlar; insan eliyle ya da doğal olarak oluşan eşikler sınırları meydana getirir. Bölgeler sınırlar ile birbirinden ayrılır.
- Landmarklar; kentin landmarkları basitçe kentin görsel yüzeyinde dikkat çeken elemanlar olarak tanımlanabilir. Belirgin olan bazı landmarklar büyük alanlarda yer alabilir. Kentsel dış peyzajın belirleyicileridir. Ancak bazı landmarklar ancak yaklaştıkça görülür. Kentsel iç peyzajı şekillendiren öğeler olarak tanımlanırlar.
- Odaklar; bir çeşit landmark olan aktivitelerin merkezi odaklardır. Aktiviteler, landmarklardan işlev özellikleriyle ayrılırlar [97].

Lynch (1960)'a göre kentsel tasarım öğeleri ve malzemeleri;

- Mekan: kamuya açık alanların ölçekleri ve formları arasındaki ilişkiyi kurmak ve doğru konumlanmalarını sağlamak
- Görünür aktivite: çeşitli aktivitelere ve gruplara uygun mekanlar yaratmak,
- Seri Perspektifler: peş peşe sıralanan ve diziler oluşturan görseller yakalamak,
- İletişim: kullanıcılara anlamları semboller kullanarak iletmek,
- Yüzeyler: kentte ki yatay ve düşey tüm zeminler,
- Detaylar: panolar, oturma elemanları, merdivenler ve ızgaralar gibi öğeler [97].

Tasarımın en önemli özelliklerinden olan estetik görsel etkiyi artırır. Tasarımın estetik değerlendirilmesinde de yapının işlevsel özellikleri için kullanılan “Denge” kavramı kullanılır. Kent tasarımlarında yapı yoğunluğunun istenen bir şekilde dengeli dağılması estetik görünüme katkı sağlar. Estetik ve işlevsel değerlendirmeler paralel gider. Başka bir deyimle, estetik olan belli bir ölçüde yararlıda olmaktadır [98].

Formları bakımından özellikli olan yapılar kentsel yerleşmelerin gelişme süreçlerine katkıda bulunmuş, çeşitli dönemlere kimlik kazandırmış, işleyişi ve işlevlerine ilişkin birer kültürel aktarım aracı olma rolüne sahip olmuştur [99].

1.3.1. Görsel Etki ve Değerlendirmede Kullanılan Yöntemler

Çevrenin görsel niteliklerini değerlendirme yöntemleri gözlemci değerlendirmesine dayanan ve çevre bileşenlerinin ölçülmesine dayanan değerlendirmeler olarak iki grupta toplanır [94].

1.3.1.1. Gözlemci Değerlendirmesine Dayanan Değerlendirmeler

Çevrenin içinde dolaşarak gözlemlenmesi, bir bütün olarak ya da farklı gözlem noktalarından izlenmesi sonucu yapılan değerlendirme şeklidir. Gözlem sadece arazi üzerinden değil, slayt ve fotoğraflarla da yapılabilir. Gözlemcilerin çevre görsel niteliklerini belli bir ölçüt ya da serbest olarak puanlamaları çeşitli çevre veya çevresel alt bölümleri kıyaslamaya yöneliktir [94].

1.3.1.2. Çevre Bileşenlerinin Ölçülmesine Dayanan Değerlendirmeler

Çevre bileşenlerinin ölçülmesi bu yöntemin temelidir. Objektif bir yöntem olmasının yanında aritmetik ve istatistiksel olarak iki türde yapılmaktadır. Araştırmacının bileşenleri ölçen puanları çevrede gözlemciler tarafından bu bileşenler üzerinde uygulayarak çevre için tek bir puan elde edilmesi aritmetik yöntemlerle mümkün olur. İstatistiksel yöntemlerde ise ölçülen çevre bileşenleri ve ağırlıkları saptanarak bir puan elde edilir.

Birden çok çevre ve çevre biriminin görsel kalitesinin kıyaslanması puanların karşılaştırılmasıyla yapılır [94].

1.3.2. Görsel Algı

Kişilere, kişilerin öznel niteliklerine, kültürü ve içinde yaşadığı sosyal ortama göre değişen algı, çevreden çeşitli bilgileri edinme süreci olarak da tanımlanır. Kişi algılama sürecinde çevreden amaçlarına uygun bilgileri edinmektedir. Çevrenin algılanması, tanınması, çevreyi kullanması bireyin fizyolojik özellikleri ile ilgilidir. Kişinin kendine has özellikleri algılama sürecine öznel nitelik yüklemekte, içerisinde bulunduğu sosyal gruplar algılama sürecinde etkin rol oynamaktadır [100].

Bir ögeye dikkat ettiğimizde görmekten öte o ögeyi diğerlerinden ayıran özellikleriyle algılarız. Bu ögeye ait daha önceki tecrübelerimiz harekete geçer, böylelikle algıyı “tecrübelerimiz sayesinde depoladığımız model ve tarzın bileşimi ve bunlarla harmanlanan kişisel yetenekle ilintili bir kompozisyon” olarak tanımlayabiliriz [101].

Uyarı alma, kavrama ve algılama süreçlerindeki sınırsız değişkenlik insan ve çevre ilişkisi çerçevesinde öge seçiminin eksiksiz yapılmasına olanak tanımaz. Bilgi toplama ve değerlendirme yöntemlerinde kullanıcıların sosyal ve kültürel yapıları ile entegre olabilen estetik değerlerin özümlelenmesinde faydalı ve yardımcı olabilecek yöntemlerin seçilmesi ve uygulanması gereklidir [20].

Kentsel çevre kalitesinin değerlendirilmesi insanlar tarafından “iyi, orta ve kötü” şeklindeki sıfatlarla sınıflandırılır. Zamansal, ekonomik, duysal ve ideolojik etkenler bu sınıflandırmaya sebep olur. Çevre insanlar tarafından kişisel ya da yaşadığı toplumun kazandırdığı nitelikler sayesinde değerlendirilir ve kalite açısından sınıflandırılır.

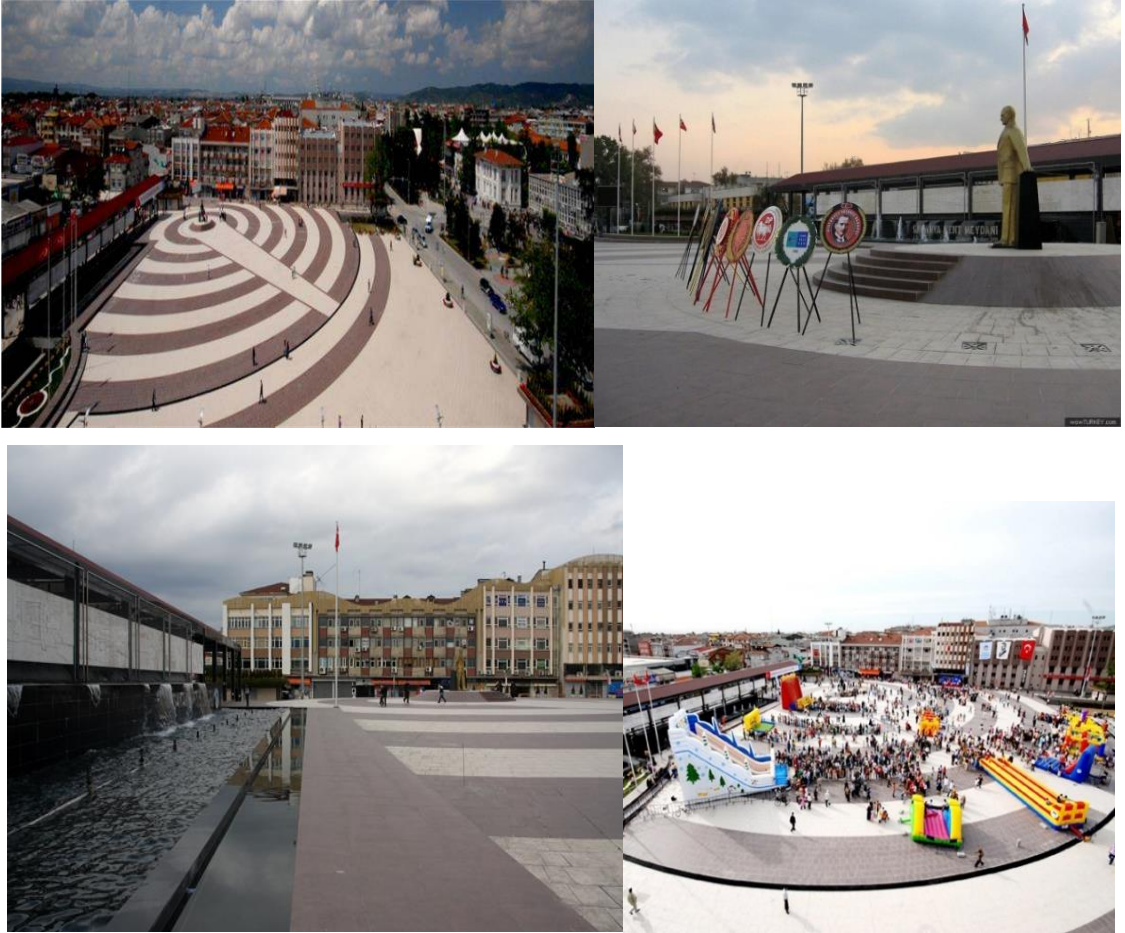
Çevresel tanımlamada kullanılabilecek değişkenler;

- 1- Düzensizlik; karışık, zoraki uyarlanmış, uyumsuz, karışım
- 2- Hoşluk; çirkin, güvenli, uyarıcı, sıkıcı, iyi, pastoral
- 3- Birlik; kullanılabilir, tek düze tarz, tutarlık, bütüncül
- 4- Kapalılık; açık, kapalı, havadar, sınırları belli.
- 5- Güçlülük; kırılgan, kuvvetli, güçlü.
- 6- Etki; modern, yeni, yaşlı.
- 7- Orijinallik; sıradan, şaşırtıcı, kendine has, garip [102].

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. MATERYAL

Sakarya ili Türkiye’de Marmara Bölgesi’nin doğusunda yer almakta, batısında Kocaeli, doğusunda Düzce, güneyinde Bilecik illeri ile sınır komşusudur. Kuzeyinde Kaynarca, Karasu ve Kocaali ilçeleri ile Karadeniz’de kıyı şeridinde sahiptir. Nüfusu 2017 yılı sonu itibari ile 990.214’tür [103]. İl nüfusunun cinsiyete göre dağılımı neredeyse eşittir. Yüzölçümü 4.817 km² olup, gölleri, nehirleri, ormanları, uzun kum plajları, tarihi eser ve yapılarıyla turizm açısından bölgenin en önemli şehirlerinden biridir [104].

Şekil 2.1. Sakarya demokrasi meydanı mevcut durum.

Çalışmanın ana materyali olan Sakarya Demokrasi Meydanı, Sakarya'nın merkez ilçesi Adapazarı'nda bulunmaktadır. Doğusunda Atatürk Bulvarı, Sakarya Büyükşehir Belediyesi, Batısında katlı pazaryeri, güneyinde Kudüs Caddesi, tren garı ve gar meydanı parkıyla çevrelenmiş olan Şekil 2.1'de ki Sakarya Demokrasi Meydanı, yaklaşık olarak 9.000 m² alana sahiptir [105], [106]. Buna ek olarak Sakarya Demokrasi Meydanı çevresinde, toplu taşıma durakları, bankalar, alışveriş merkezleri, bulvarlar ve ticaret merkezleri bulunmaktadır.

Materyal olarak Sakarya Demokrasi Meydanı'nın seçilmesinde; Batı Karadeniz Bölgesinin en önemli sanayi ve turizm kenti olan ve İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlere ulaşımın merkezinde konumlanan Sakarya'nın kent merkezinde bulunması, meydana ulaşımın şehrin her yerinden rahat olması, tekrar projelendirilerek yenilenecek olması etkili olmuştur.

Şekil 2.2. Çalışma alanı konumu [105], [106].

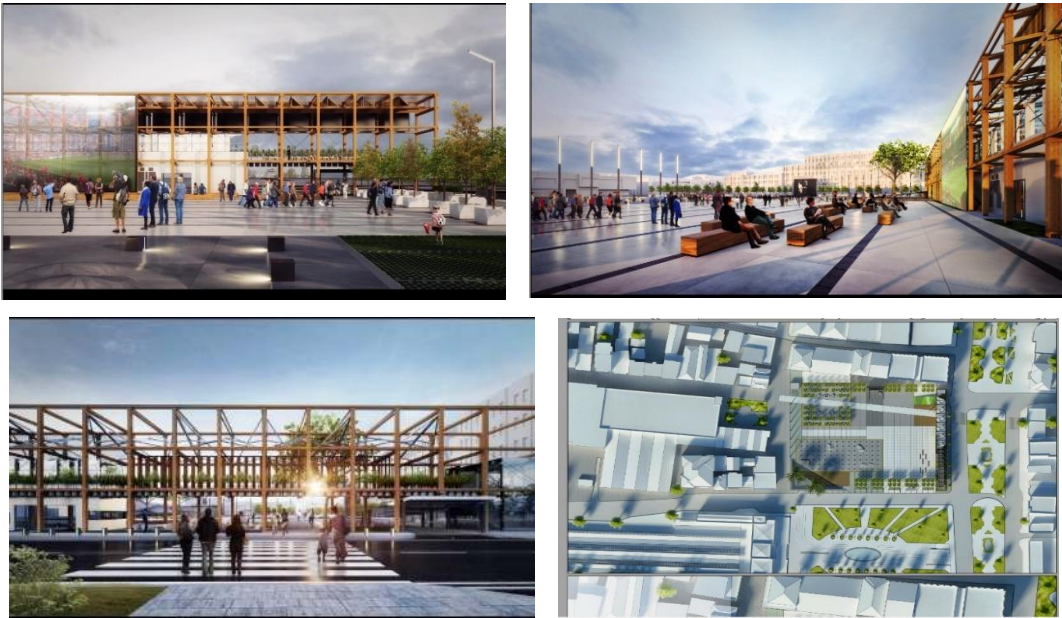
Sakarya Demokrasi Meydanı, tarihsel süreçte birkaç kez değişime uğramış, Şekil 2.4'deki gibi; deprem ve diğer doğal afetlerde açık hava hastanesi, yardım dağıtım merkezi gibi görevlerde üstlenmiştir. Meydan ilk olarak 1956 yılında Valilik Kompleksi olarak projelendirilmiş ve yapımı 3 yıl kadar sürmüştür. 1960 yılında Sakarya halkının kullanımına açılan Vilayet kompleksi o günlerin ülkemiz içinde modern akım tartışmaları içinde iddialı, ilkeleri olan öncü bir yapıdır [107]. 1999 depremi sonrası hasar gören Valilik binası yıkılarak meydan genişletilmiş, 2006 yılında yeniden projelendirilerek yapılmış ve günümüzdeki durumuna gelmiştir. Güncel durumu Şekil 2.1'deki gibi çeşitli konserler, halk toplantıları, sergiler ve sosyal etkinliklere zemin sağlamaktadır. Demokrasi Meydanı'nın şehrin merkezinde olması, önemini ve

çekiciliğini artırmakta, adres tanımlarında önemli bir dayanak noktası olmasına olanak sunmaktadır. Özellikle 15 Temmuz 2016 kalkışmasında Sakarya'nın direniş merkezi olması, meydana tarihi bir önem de yüklemiştir. Meydan sosyal ya da kültürel etkinlikler dışında yerel halkın geçiş, buluşma, sosyal iletişim ve etkileşimine olanak tanımaktadır.

2.2. YÖNTEM

Sakarya Demokrasi Meydanında, kentin çeşitli yerlerinde yüz yüze ve internet üzerinden uygulanmış anketler bu çalışmanın ana veri kaynağını oluşturmaktadır. Katılımcı tasarım çalışmalarında kullanıcıların katkısını sağlamak amacıyla yapılan anket çalışmaları somut rakamlar sunması, temel kıstaslar sağlaması, gereksinim duyulan yanıtlara ulaşmayı mümkün kılması ve kullanıcıların düşüncelerini paylaşmasına olanak tanınması açısından oldukça verimlidir [108]. Bu nedenle, yerel yönetimlerin katılımcı tasarım ve katılımcı belediyeçilik kavramlarını hayata geçirmeleri anket çalışmaları ile mümkündür.

Meydan için tasarlanan projenin hem tasarım sürecinde, hem de uygulama sürecinde kullanıcıların katılım ve katkılarını sağlamak, yorum ve eleştirilerini almak amaca yönelik proje ve uygulamalar için önemlidir. Tüm bu saptamalar çalışma yöntemi olarak anket yönteminin tercih edilmesini sağlamıştır.

Şekil 2.3. Sakarya demokrasi meydanı yeni tasarımı.

Şekil 2.4. Sakarya demokrasi meydanı, 1967 depremi açık hava hastanesi.

Şekil 2.5. Sakarya demokrasi meydanı'nın genel görünümü 2018

Türkiye istatistik kurumunun verilerine göre 2018 yılı Sakarya kentinin toplam nüfusu 990.214 olarak alınmış olup bu rakam çalışmanın evrenini oluşturmuştur [104]. Evreni temsil edecek örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde % 90 güven düzeyi ve % 5 hata payı dikkate alınarak 271 kişiye ulaşılması gerektiği belirlenmiş olup, 280 kişiyle dört farklı veri toplama şekli kullanılarak anket çalışması yürütülmüştür [106].

İlk veri toplama şeklinde, Sakarya Demokrasi Meydanı'nı kullanan 60 kişiyle yüz yüze görüşülerek, meydanın güncel durumunu değerlendiren anket çalışması yapılmıştır. Anketin ilk kısmında kullanıcıların özelliklerini belirleyen cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi ve ikamet yeri soruları yer almaktadır. İkinci kısımda alanın mevcut durumunun ve yeni tasarımının yeterlilikleriyle ilgili; "Alanda yeterli oturma birimi bulunmaktadır, alanda bitki materyali ve yeşil alan miktarı yeterlidir, Alanın aydınlatması yeterlidir" şeklinde EK-1'de yer alan anket formundaki sorular hazırlanmıştır. Bu sorular 5'li Likert ölçeğine göre "kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum" şeklindeki yanıtlardan oluşturulmuştur. Üçüncü kısımda alanın genel memnuniyetini ölçen ve bir meydanda bulunması istenilen işlevlerin neler olduğu soruları yer almıştır. Son kısımda, alanın kullanıcılara yaptığı görsel etkileri ölçmek için "sıkıcı-heyecan verici, yapay-doğal, tekdüze-hareketli" gibi EK-1'de yer alan anket formundaki sıfat çiftleri kullanılmıştır. Kaynak taramalarında bulunan benzer çalışmalarda en çok kullanılan sıfat çiftleri saptanmış ve seçimlerde etkili olmuştur. Olumsuz (-1), yorumsuz (0), olumlu (1) şeklinde 3'lü Likert ölçeği belirlenmiştir. Çalışmalar pazartesi, çarşamba, cumartesi ve pazar günlerinde saat sabah 10:30-12:00, öğleden sonra 15:00-17:00, akşam 20:00-23:00 zaman dilimlerinde yapılmış ve 20 gün sürmüştür.

İkinci veri toplama şeklinde, katılımcılara meydanın yeni tasarımına ilişkin yüksek çözünürlükte 10 adet resim A4 boyutundaki fotoğraf kağıtlarında 2'şer adet basılı şekilde gösterildikten sonra katılımcıların demografik yapılarını, meydanın yeni tasarımının yeterliliğini, memnuniyet durumunu ve katılımcılara yaptığı görsel etkileri ölçen ve ilk veri toplama yöntemindeki aynı sorular sorulmuştur. Bu çalışma şehrin muhtelif yerlerinde 60 katılımcıyla gün ve saat dilimi dikkate alınmadan yapılmış ve 10 gün sürmüştür. Üçüncü veri toplama şekli, alanın yeni tasarımına ait resimlerin olduğu internet üzerinde anket çalışması Google formlarda hazırlanan sorularla yapılmıştır. Anketin ilk kısmı kullanıcıların bazı demografik özelliklerini belirleyen sorulardan oluşturulmuştur. İkinci kısımda meydanın yeni tasarımına ait 12 adet, ikinci veri

toplamında kullanılan resimler bulunmaktadır. Resimlerin ardından yeni tasarımının yeterliliğini ölçen “aydınlatma yeterlidir, yeşil alan ve bitki materyali yeterlidir” şeklinde diğer veri toplama yöntemleriyle aynı sorular gelmektedir. Anketin son kısmını yeni tasarımın katılımcılara yaptığı görsel etkiyi ölçen sorular oluşturmaktadır. Bu çalışma 100 katılımcıyla 15 günde bitirilmiştir.

Dördüncü veri toplama şeklinde, Google formlar üzerinden internet ortamında anket çalışması yapılmıştır. Ankette katılımcıların bazı demografik özelliklerini belirleyen sorulardan sonra alanın yeni tasarımına ait yüksek çözünürlüklü 1dak.51sn.’lik mp4 formatında bir adet video animasyon gösterisi yer almaktadır.

SORULAR

YANITLAR

60

Lütfen diğer soruları animasyona göre değerlendiriniz!

Alanda yeter derecede oturma birimi mevcuttur *

☐ Kesinlikle Katılmıyorum

☐ Katılmıyorum

☐ Kararsızım

☐ Katılıyorum

☐ Kesinlikle Katılıyorum

Alanda bitki materyali ve yeşil alan miktarı yeterlidir *

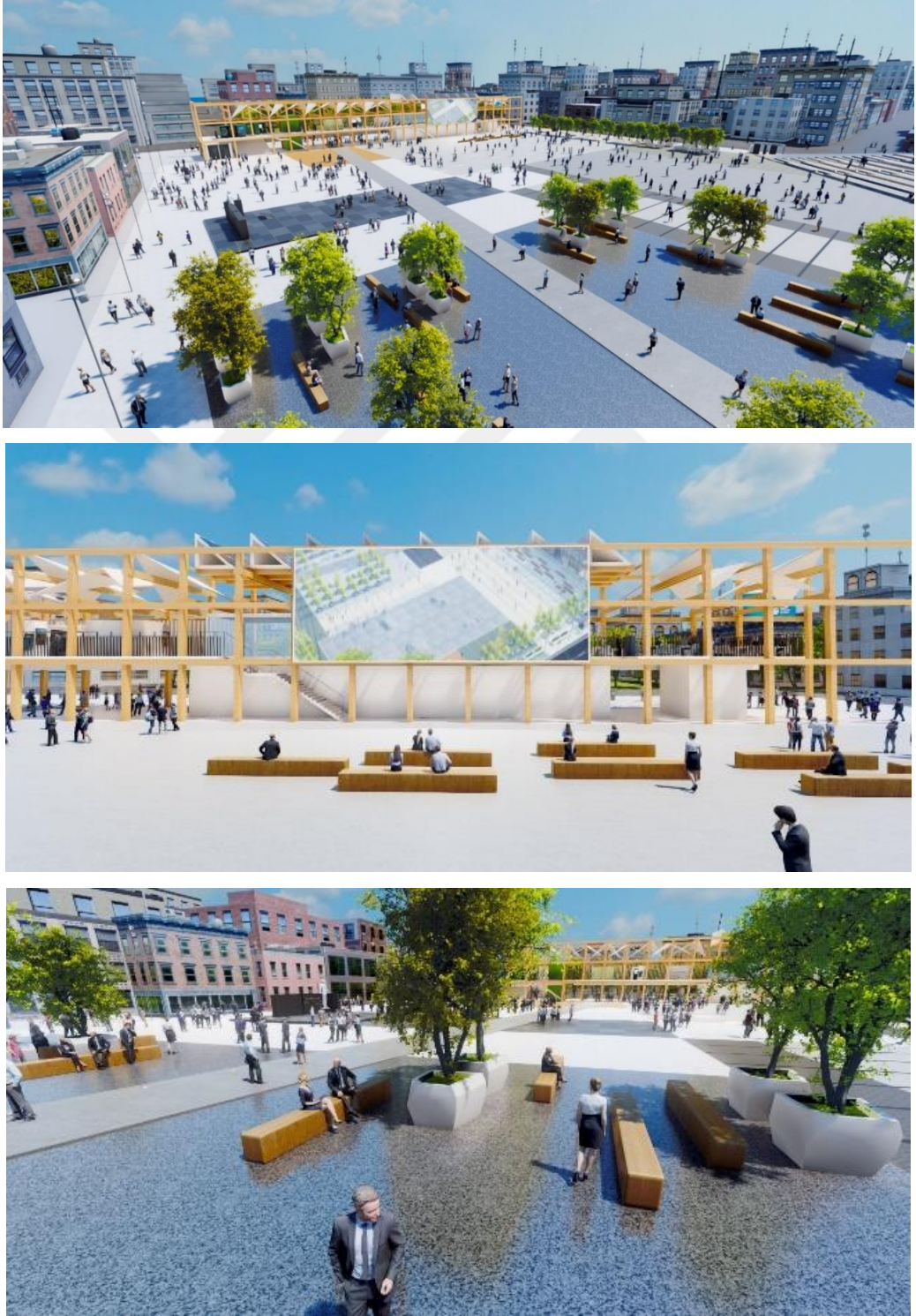
☐ Kesinlikle Katılmıyorum

☐ Katılmıyorum

☐ Kararsızım

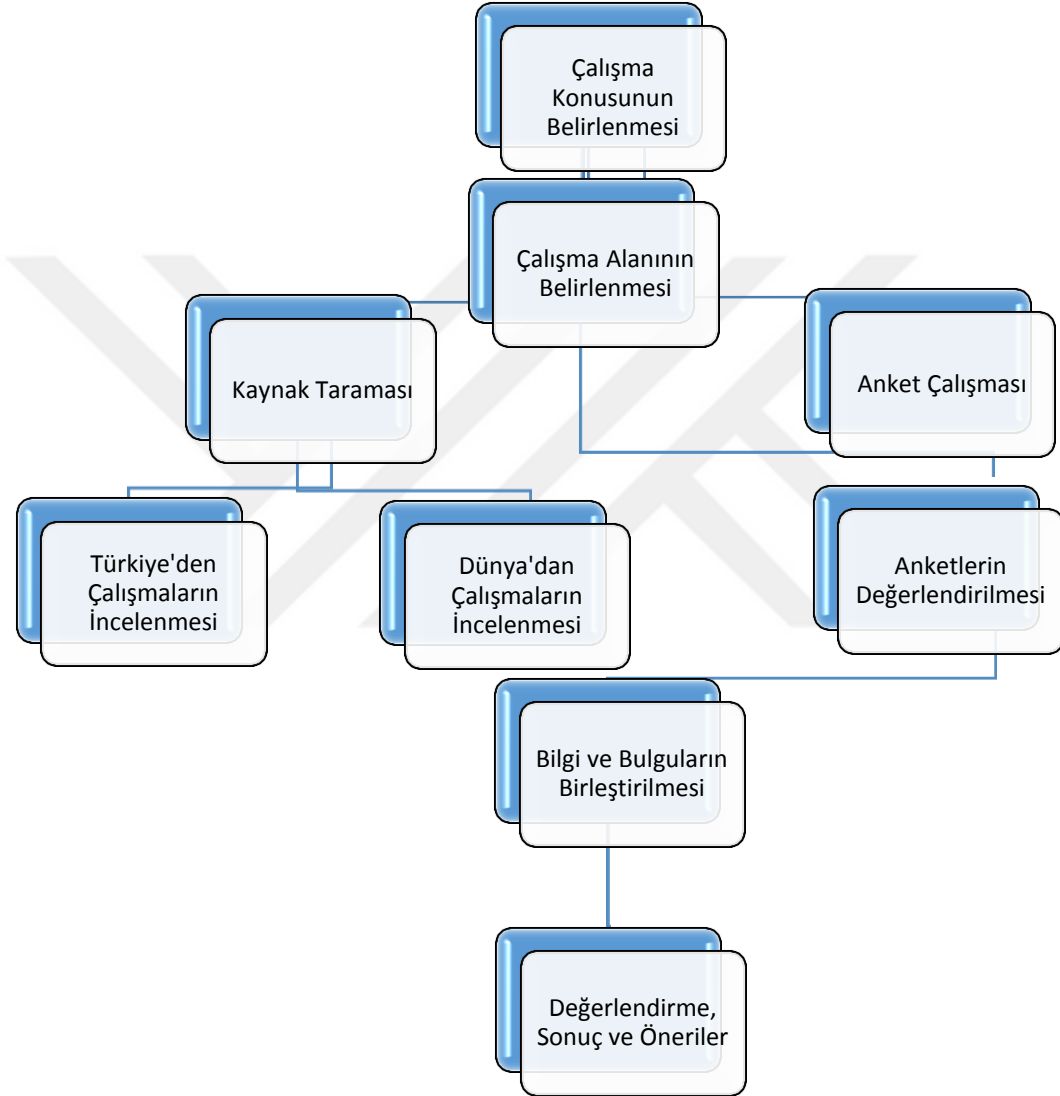
Şekil 2.6. Google anket

Katılımcıların, yeni tasarımın beğenisini ölçen, alanda görmek istedikleri işlevleri ve görsel etkileri belirleyen soruları bu video animasyonu izledikten sonra “animasyonu dayanak alarak” diğer veri toplama yöntemlerinde kullanılan soruların aynıları sorularak yanıtlamaları istenmiştir. Bu çalışma 60 katılımcıyla yapılmış ve 20 gün sürmüştür.

Şekil 2.7. Anketlerde kullanılan resimler.

Anket verilerinin SPSS 22.0 programındaki veri tabanına girişleri yapılmıştır. En hızlı, en güvenilir, en etkin ve en ekonomik veri toplama yöntemini saptamak için veri toplama yöntemleri karşılaştırılmış, veri toplama yöntemleri arasındaki farkları saptamak için Anova, çıkan sonuçları yorumlamak için Tukey testi Significancy 0,005'e eşit ve küçük ise istatistiksel olarak anlamlı kabul edilerek kullanılmıştır.

şekil 2.8. Akış şeması.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1. BULGULAR

Ankete katılanların Çizelge 3.1’de görüldüğü gibi % 40,1’i kadın, % 59,9’u erkek, % 29,9 u 25 yaş altı, yüzde 29,9 u 25 yaş altındadır.

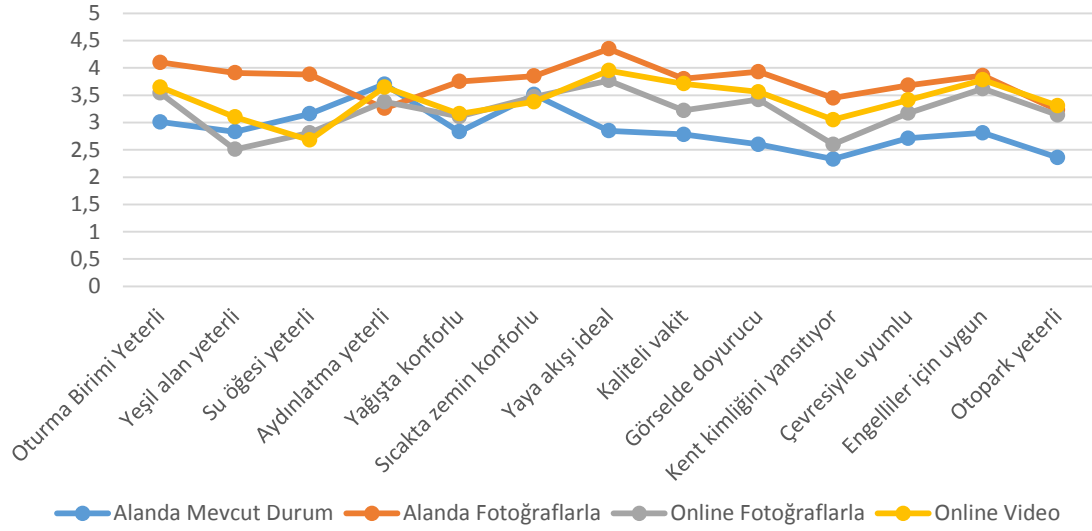
Çizelge 3.1. Kullanıcı profili.

Kullanıcı profili		Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	40,1
	Erkek	59,9
Yaş	15 – 18	3,3
	19 – 25	29,9
	26 – 35	28,5
	36 – 55	29,2
	55 ve üzeri	9,1
Eğitim düzeyi	İlkokul - ortaokul	23,5
	Lise	31,4
	Lisans	43,4
	Lisansüstü ve doktora	11,7
Yaşadığı Yer	Adapazarı	20,1
	Erenler	13,5
	Serdivan	13,1
	Arifiye	5,8
	Diğer il ve ilçeler	47,2
Gelir düzeyi	0-1000 TL	8,0
	1000-3000 TL	47,1
	3000-5000 TL	31,4
	5000 TL'den fazla	13,5

Sakarya Demokrasi Meydanı'nın şehir içi toplu taşıma araçlarının merkezine yakın konumda olması, yakınında Atatürk Bulvarı, Çark Caddesi gibi çekim merkezlerinin bulunmasının yanı sıra çevresi de gençlere yönelik kafeterya, çeşitli spor salonları, dershaneler, eğlence merkezi (Bowling vb.) bulunması ve internet üzerinden yapılan anketlerinde 19–25 yaş grubundaki katılımcılar tarafından daha yoğun tercih edilmesinin nedeni olarak düşünülmektedir. Katılımcıların eğitim düzeyleri Çizelge 3.1 incelendiğinde % 43,4'ünün lisans mezunu, % 11,7'sinin de lisansüstü - doktora mezunu olduğu görülmüştür. Gelir düzeylerine göre katılımcıların % 8'i 1.000,00 TL'den daha az gelire sahipken, % 47,1'sinin ise 1.000,00 TL–3.000,00 TL aralığında bir geliri olduğu belirlenmiştir. Katılımcı yoğunluğunun ikamet göre en çok (% 47,2) diğer il ve ilçelerden, en az (% 5,8) Arifiye ilçesinden olduğu görülmüştür.

Sakarya Demokrasi Meydanı donatı yeterliliği ve memnuniyete yönelik değerlendirme 4 farklı anket yönteminin her birinde 5'li Likert ölçeği kullanılarak yapılmıştır. Değerlendirmeler anket yöntemlerine göre Çizelge 3.2'de verilmiştir. Alanda yapılan anket sonucunda meydanın güncel durumunun yetersiz olduğu, güncel gereksinimlere yanıt vermediği, kullanıcı gereksinimlerinin belirlenerek yeniden tasarlanması ve tasarım sürecine kullanıcıların da söz hakkı verilerek katkılarının sağlanması gerektiği değerlendirilmiştir.

Su ögesinin yeterliliği ile ilgili verilen cevaplarda 2., 3. ve 4. yöntemlerde yetersiz olduğu, 1. yöntemde de yeterli olduğu sonucu alınmıştır. Bunun sebebi, 2., 3. Ve 4. Yöntemlerde kullanılan görsel materyallerin yeteri kadar detay içermemesi, kalitesi, gösterim süreleri, katılımcıların dikkati olabileceği değerlendirilmiştir. Tüm anket uygulama yöntemlerinde meydanın yeni tasarımının güncel durumuna göre daha işlevsel ve yeğlenir olduğu anlaşılmıştır.

Şekil 3.1. Alan donatılarının yeterliliği

Çizelge 3.2. Alan donatılarının yeterliliği.

Yöntem	Oturma birimleri yeterli	Yeşil alan yeterli	Su ögesi yeterli	Aydınlatma yeterli	Yağışta yürümek konforlu	Sıcakta yürümek konforlu	Yaya akışına engel yok	Kaliteli vakit geçirmek için imkanlar yeterli	Görsel anlamda doyurucu	Kent kimliğini yansıtır	Çevre yapılarla uyumlu	Engelliler için erişilebilir	Otopark yeterli
1	3,01	2,83	3,16	3,70	2,83	3,51	2,85	2,78	2,60	2,33	2,71	2,81	2,36
2	4,1	3,91	3,88	3,26	3,75	3,85	4,35	3,80	3,93	3,45	3,68	3,86	3,23
3	3,54	2,51	2,81	3,38	3,11	3,47	3,77	3,22	3,42	2,60	3,17	3,62	3,14
4	3,65	3,1	2,68	3,65	3,16	3,38	3,95	3,71	3,56	3,05	3,41	3,78	3,31
F	10,72**	17,797**	15,003**	2,52	7,629**	2,39	25,485**	11,093**	17,86**	11,91**	10,61**	14,785**	10,21
	*	*	*	2	*	2	*	*	*	*	*	*	6***

1 (Alanda mevcut durum), 2 (Alanda yeni tasarımın fotoğrafları gösterilerek), 3 (Online yeni tasarımın fotoğrafları gösterilerek), 4 (Online yeni tasarımın video animasyonu izletilerek); * $\leq 0,05$, ** $\leq 0,01$, *** $\leq 0,001$

Anket uygulama yöntemleri karşılaştırıldığında; alandaki öneri donatı elemanlarının yeterliliği açısından da farklılıklar görülmektedir. Yöntemler arasında fark olduğu Anova testi yapılarak kanıtlanmış, alanda yeni tasarımın fotoğrafları gösterilerek yapılan uygulamada memnuniyet ve yeterliliğin en yüksek oranda olduğu anlaşılmıştır.

Katılımcılara bir kent meydanında en çok bulunması gereken işlevler nelerdir diye sorulduğunda Çizelge 3.3'te görüldüğü gibi en fazla beklentinin 221 kişiyle (% 80,7)

yeşil ve gölgelik alana olduğu saptanmıştır. En az beklentinin de 24 kişinin (% 8,8) tercihi ile çok amaçlı merkez için (danışma, ilk yardım vb.) olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre, çok amaçlı merkezlerin maliyetleri çok yüksek olmasına karşın meydanlarda kullanıcılar tarafından en az beklentiye sahip işlev olduğu görülmektedir. Katılımcıların demografik özellikleriyle bir meydana istenilen işlevler karşılaştırıldığında, tercihlerde cinsiyetin bir farklılık göstermediği anlaşılmıştır.

Tekin'in yapmış olduğu çalışmada ki anket sonuçlarına göre; katılımcıların % 50,41'i "İdeal bir kent meydanında bulunması gerekenler" sorusunu "Peyzaj Düzenlemeleri" olarak yanıtlarken, %3'ü restoran olarak yanıtlamıştır [109].

Mutlu'nun çalışmasında "Erzurum havuzbaşı meydanında olması gereken öge ve fonksiyonlar nelerdir" anket sorusuna verilen yanıtlara göre en çok isteğin bitkisel eleman olduğu görülmüştür.

Ganbarov, bir çalışmasında Bakü Azadlık Meydanı'nın yeşil alan ve bitkisel materyal durumunu sorguladığı ankette "Sizce meydana daha fazla ağaç ve çiçeğe gerek var mıdır?" sorusuna katılımcıların % 41,5'i kesinlikle evet, % 37,5'i evet, % 16,5'i de olabilir yanıtını vermiştir. Katılımcıların demografik özellikleriyle bir meydana istenilen işlevler karşılaştırıldığında, tercihlerde cinsiyetin bir farklılık göstermediği anlaşılmıştır.

Her iki çalışmanın sonucu bu çalışmayla karşılaştırıldığında en çok isteğim yeşil alan, ağaç, çiçek, gölgelik gibi peyzaj öğelerine olduğu sonuçları örtüşmektedir.

Çizelge 3.3. Meydanlarda istenilen işlevler.

İşlevler	Yüzde (%)	Frekans
Yeşil ve gölgelik alan	80,7	221
Dinlenme alanı	61,3	168
Su ögesi	40,5	111
Restoran/kafe/çay bahçesi	27,7	76
Spor/oyun alanı	19,3	53
Otopark	17,5	48
Açık hava sergi alanı	14,6	40
Açık hava gösteri alanı	12	33
Çok amaçlı merkez (danışma, ilk yardım vb.)	8,8	24

Katılımcılara Çizelge 3.3’de sorulan bir meydana hangi işlevler bulunmalıdır sorusunun yanıtları yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak farklılıkların olduğu görülmüştür. Dinlenme alanı işlevini en çok 55 ve üzeri yaş gurubu tercih ederken, en az tercihin 15–18 yaş gurubu tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır.

Ganbarov, çalışmasında “Sizce bir meydana daha fazla kent mobilyasına (Bank vs.) gerek var mıdır?” sorusu, yaş grubuna göre bakıldığında, 26-35 yaş ve 56 üstü yaş gruplarının 18-25 yaş grubuna göre daha fazla evet cevabı verdiğini belirtmiştir. Tercihlerin bu şekilde sonuç göstermesi gençlerin yaşlılara göre daha az dinlenme gereksinimi duymasından kaynaklandığı söylenebilir.

Çizelge 3.4. Yaş gruplarına göre meydanlarda istenilen işlevler.

İşlev	Yaş grubu		Aritmetik ortalama (A – B)
	(A)	(B)	
Dinlenme alanı	1	2	0,09
		3	-0,11
		4	-0,10
		5	-0,24
	2	1	-0,09
		3	-0,20
		4	-0,19
		5	-0,33*
	3	1	0,11
		2	0,20
		4	0,00
		5	-0,13
	4	1	0,10
		2	0,19
		3	-0,00
		5	-0,13
	5	1	0,24
		2	0,33*
		3	0,13
		4	0,13

Yaş grubu: 1 (15-18), 2 (19-25), 3 (26-35), 4 (36-55), 5 (55+); *≤ 0,05, **≤ 0,01, ***≤ 0,001

Çizelge 3.5’de yeşil ve gölgelik alan tercihlerine bakıldığında en çok tercihin 26–35 yaş grubu tarafından yapıldığı, en az tercihin 15–18 yaş grubu tarafından yapıldığı görülmüştür. 55 ve üzeri yaş grubunun dinlenme alanı işlevine yoğun istek gösterirken yeşil ve gölgelik alan tercihlerinin az olması dikkat çekici bir sonuç olarak değerlendirilmiştir.

Çizelge 3.5. Yaş gruplarına göre meydanlarda istenilen işlevler.

İşlev	Yaş grubu		Aritmetik ortalama
	(A)	(B)	(A – B)
Yeşil ve gölgelik alan	1	2	-0,45**
		3	-0,52***
		4	-0,47**
		5	-0,50**
	2	1	0,45**
		3	-0,06
		4	-0,01
		5	-0,04
	3	1	0,52***
		2	0,06
		4	0,04
		5	0,01
	4	1	0,47*
		2	0,01
		3	-0,04
		5	-0,02
	5	1	0,50**
		2	0,04
		3	-0,01
		4	0,02

Yaş grubu: 1 (15-18), 2 (19-25), 3 (26-35), 4 (36-55), 5 (55+); *≤ 0,05, **≤0,01, ***≤0,001

Spor ve oyun alanı tercihlerinin yaş gruplarına göre farklı sonuçlar verdiği Çizelge 3.6 da verilmiştir. En az beklenti 55 ve üzeri yaş gurubundan gelirken en çok beklenti 15–18 yaş gurubundan gelmektedir.

Çizelge 3.6. Yaş gruplarına göre meydanlarda istenilen işlevler.

İşlev	Yaş grubu		Aritmetik ortalama
	(A)	(B)	(A – B)
Spor/oyun Alanı	1	2	0,07
		3	0,16
		4	0,13
		5	0,33
	2	1	-0,07
		3	0,08
		4	0,05
		5	0,25*
	3	1	-0,16
		2	-0,08
		4	-0,03
		5	0,16
	4	1	-0,13
		2	-0,05
		3	0,03
		5	0,20
	5	1	-0,33
		2	-0,25*
		3	0,16
		4	-0,20

Yaş grubu: 1 (15-18), 2 (19-25), 3 (26-35), 4 (36-55), 5 (55+); *≤ 0,05, **≤0,01, ***≤0,001

Yapılan 4 yöntemli anket çalışmalarına katılan katılımcıların ikamet yerlerine göre meydana beklenen işlevler değerlendirildiğinde de sonuçlarda farklılıklar gözlemlenmiştir. Çizelge 3.7’de meydana otopark işlevi isteyenler en çok Arifiye

ilçesinde yaşayan katılımcılar olurken, en az isteğin Adapazarı ilçesinde yaşayanlar olduğu görülmüştür. Günümüz kent meydanlarının şehir merkezlerinde bulunması, Adapazarı ilçesinin şehir merkezini temsil etmesi göz önüne alındığında sonucun doğal olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 3.7. İkamete göre meydanlarda istenilen işlevler.

İşlev	İkamet grubu		Aritmetik ortalama (A – B)
	(A)	(B)	
Otopark	1	2	-0,08
		3	0,02
		4	-0,32*
		5	-0,08
	2	1	0,08
		3	0,10
		4	-0,24
		5	-0,00
	3	1	-0,02
		2	-0,10
		4	-0,35*
		5	-0,10
	4	1	0,32*
		2	0,24
		3	0,35*
		5	0,24
	5	1	0,08
		2	0,00
		3	0,10
		4	-0,24

İkamet grubu: 1 (Adapazarı), 2 (Erenler), 3 (Serdivan), 4 (Arifiye), 5 (Diğer il ve ilçeler); *≤ 0,05, **≤ 0,01, ***≤ 0,001

İkamete göre verilen yanıtlardaki bir diğer farklılıkta yeşil ve gölgelik alan işlevinde Çizelge 3.8’de görülmektedir. Sakarya merkez ilçelerinde yaşayan katılımcılar, diğer il

ve ilçelerde yaşayan katılımcılara oranla daha az yeşil ve gölgelik alan tercihinde bulunmuşlardır. Sakarya merkez ve merkeze yakın ilçelerin yeşil alan miktarının ve güncel bitki örtüsünün yeterli görülüyor olması, böyle bir sonucun çıkmasında etken olarak değerlendirilebilir.

Çizelge 3.8. İkamete göre meydanlarda istenilen işlevler.

İşlev	İkamet grubu		Aritmetik ortalama (A – B)
	(A)	(B)	
Yeşil ve gölgelik alan	1	2	-0,11
		3	-0,11
		4	0,00
		5	-0,17*
	2	1	0,11
		3	0,00
		4	0,12
		5	-0,05
	3	1	0,11
		2	-0,00
		4	0,11
		5	-0,06
	4	1	-0,00
		2	-0,12
		3	-0,11
		5	-0,18
	5	1	0,17*
		2	0,05
		3	0,06
		4	0,18

İkamet grubu; 1 (Adapazarı), 2 (Erenler), 3 (Serdivan), 4 (Arifiye), 5 (Diğer il ve ilçeler); * $\leq 0,05$, ** $\leq 0,01$, *** $\leq 0,001$

Katılımcıların eğitim düzeyine göre meydana hangi işlevlerin olması gerektiğine bakıldığında dinlenme alanı işlevinin bulunmasını en çok isteyen grubun 1. grup

olduğu, en az isteyen grubun da 3. grup olduğu Çizelge 3.9’da görülmektedir. Günümüzde toplumun eğitim seviyesinin artmış olması, en alt düzeyde eğitime ya da hiçbir eğitime sahip olmayan 1. grubun aynı zamanda 55 ve üzeri yaş grubun içinde olduğu sonucunu düşündürmüştür. Çizelge 3.4’de dinlenme işlevini tercih eden grubun 55 ve üzeri yaş grubu olduğu bu sonucu doğrulamaktadır.

Çizelge 3.9. Eğitim düzeyine göre meydanlarda istenilen işlevler.

İşlev	Eğitim düzeyi Aritmetik ortalama		
	(A)	(B)	(A – B)
Dinlenme alanı	1	2	0,29**
		3	0,32**
		4	0,14
	2	1	-0,29**
		3	0,03
		4	-0,14
	3	1	-0,32**
		2	-0,03
		4	-0,18
	4	1	-0,14
		2	0,14
		3	0,18

Eğitim düzeyi; 1 (Okuma-yazma yok, ilkokul-ortaokul), 2 (Lise), 3 (Lisans), 4 (Y.lisans-doktora); *≤ 0,05, **≤ 0,01, ***≤ 0,001

Çizelge 3.10. Eğitim düzeyine göre meydanlarda istenilen işlevler.

İşlev	Eğitim düzeyi Aritmetik ortalama		
	(A)	(B)	(A – B)
Spor/oyun alanı	1	2	-0,25**
		3	-0,22*
		4	-0,12
	2	1	0,25**
		3	0,02
		4	0,13
	3	1	0,22*
		2	-0,02
		4	0,10
	4	1	0,12
		2	-0,13
		3	-0,10

Eğitim düzeyi: 1 (Okuma-yazma yok, ilkokul-ortaokul), 2 (Lise), 3 (Lisans), 4 (Y.lisans-doktora); *≤ 0,05, **≤0,01, ***≤0,001

Katılımcıların eğitim düzeyine göre spor/oyun alanı işlevi tercihlerinin de farklılık gösterdiği Çizelge 3.10’ da görülmektedir. Spor/oyun alanı işlevini en çok Lise mezunu katılımcılar tercih ederken, en az Okuma – Yazması olmayan ve İlkokul – Ortaokul mezunu olan kullanıcıların tercih ettikleri görülmüştür.

3.2. ANKET UYGULAMA YÖNTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Dört ayrı anket uygulama yöntemi ile alan memnuniyet ölçümü (alanın güncel durumu, alanın yeni tasarımı) yapıldığında araştırma yöntemlerine göre farklı yanıtlar verildiği Çizelge 3.11’de görülmektedir. Memnuniyet ölçümü güncel durum ve yeni tasarıma ait, oturma birimlerinin yeterliliği, yeşil alan miktarının yeterliliği, aydınlatmanın yeterliliği, engelliler için erişilebilirliği, nitelikli zaman geçirmek için yeterli olanağın bulunup bulunmadığı gibi soruları kapsamaktadır. Birbirine en yakın yanıtların yüz yüze alanda meydanın yeni tasarımının A4 boyutlu kağıtlara basılı olan fotoğrafları gösterilerek değerlendirildiği ve alan dışında yüz yüze güncel durumu değerlendiren

anket arasında, en farklı yanıtlarında yüz yüze alanda meydanın yeni tasarımının fotoğrafları gösterilerek değerlendirildiği ile video animasyon izletilerek internet üzerinden yapılan anket çalışması arasında olduğu saptanmıştır. Alan memnuniyeti kullanıcıların demografik özelliklerine göre değerlendirildiğinde yanıtlar arasında hiçbir farkın olmadığı gözlemlenmiştir. Veri toplama yöntemlerinin farklı sonuçlar sağlamasında özellikle yüz yüze yapılan görüşmelerde anlaşılmayan soruların daha geniş anlatılabilmesi, kişisel iletişimin güven duygusunu artırması, gözlemlene yapılabilmesi gibi kazanımlar etken olabilmektedir. Ayrıca sağlıklı değerlendirme yapılabilmesi için anket geri dönüşlerinin % 70-80'in üzerinde olması arzu edilir [110]. Ancak Özoğlu, anket geri dönüş oranlarının genellikle % 40-60 arasında değiştiği belirtmiştir. Bu doğrultuda yüz yüze yapılan anketlerde geri dönüş oranı istenilen düzeyde olabilmektedir.

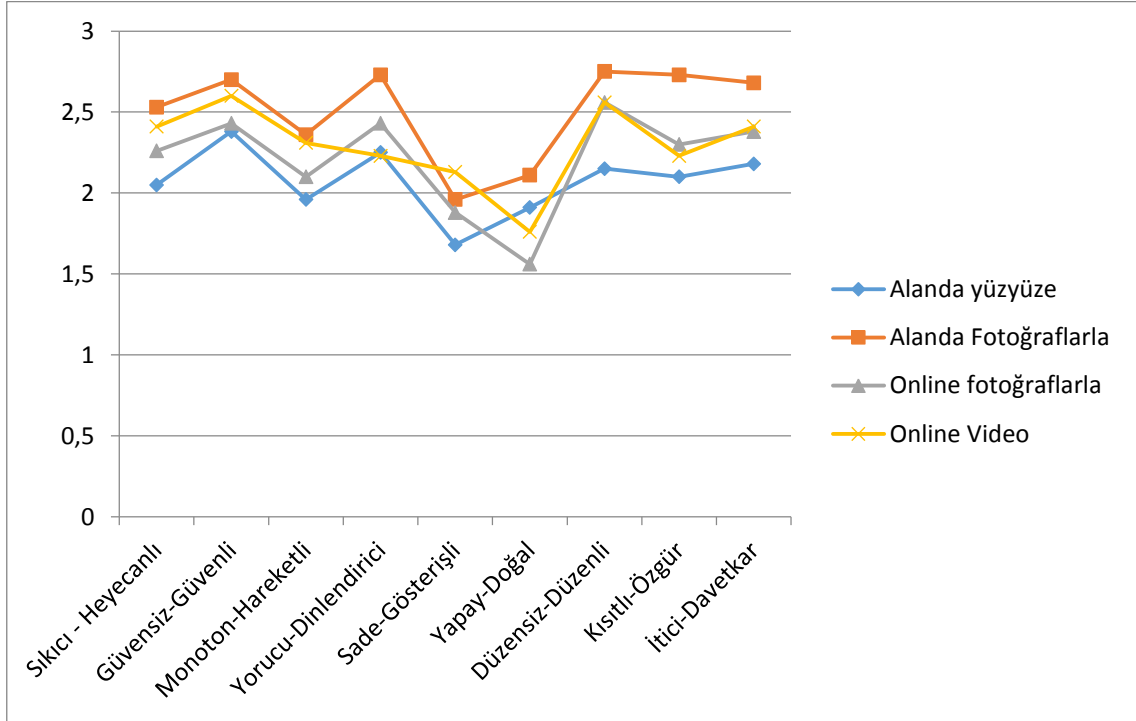
Çizelge 3.11. Alan memnuniyeti.

(A) Yöntem	(B) Yöntem	Aritmetik ortalama farkı (A-B)
1	2	-0,58**
	3	-1,26***
	4	-1,40***
2	1	0,58**
	3	-0,67***
	4	-0,81***
3	1	1,26***
	2	0,67***
	4	-0,13
4	1	1,40***
	2	0,81***
	3	0,13

1 (Alanda güncel durum), 2 (Alanda yeni tasarımın fotoğrafları gösterilerek), 3 (Online yeni tasarımın fotoğrafları gösterilerek), 4 (Online yeni tasarımın video animasyonu izletilerek); * $\leq 0,05$, ** $\leq 0,01$, *** $\leq 0,001$

Alanda yüz yüze yapılan ve alanın katılımcılara sıfat çiftleri ile ne hissettirdiğini soran veri toplama yönteminin sonuçları Çizelge 3.12' de incelendiğinde, alanın katılımcılara sıfat çiftleri ile ne hissettirdiğini soran diğer yöntemlere göre farklılık gösterdiği

görülmektedir. Sıkıcı – Heyecan Verici sıfat çifti referans alındığında bu fark en az internet ortamında fotoğraflar gösterilerek yapılan veri toplama yönteminde iken, en fazla alanda yeni tasarımın fotoğrafları gösterilerek yüz yüze yapılan veri toplama yöntemi ile karşımıza çıkmaktadır. Alanda yapılacak yeni bir tasarımın fotoğraflarının alanda katılımcılara gösterilmesi alanın yeni halinin daha kolay hayal edilebilmesi ve kavranmasına olanak tanıyan en sağlıklı yöntemdir.

Şekil 3.2. Alan-görseller-video size ne hissettiriyor.

Çizelge 3.12. Alan-görseller–video size ne hissettiriyor.

Sıfat Çiftleri	Sıkıcı Heyecanlı	Güvensiz Güvenli	Tekdüze Hareketli	Yorucu Dinlendirici	Sade Gösterişli	Yapay Doğal	Düzensiz Düzenli	Kısıtlı Özgür	İtici Davetkar
Anket Tipi									
1	2,05	2,38	1,96	2,25	1,68	1,91	2,15	2,10	2,18
2	2,53	2,70	2,36	2,73	1,96	2,11	2,75	2,73	2,68
3	2,26	2,43	2,10	2,43	1,88	1,56	2,56	2,30	2,38
4	2,41	2,60	2,31	2,23	2,13	1,76	2,56	2,23	2,41
F	4,12**	2,71*	2,82*	5,659***	2,67*	5,61***	7,37***	6,76***	4,44**

Anket Tipi; 1 (Alanda yüz yüze), 2 (Fotoğraflar gösterilerek), 3 (Online Fotoğraflarla), 4 (Online Video ile); * $\leq 0,05$, ** $\leq 0,01$, *** $\leq 0,001$

Sıfat çiftlerinin Çizelge 3.12 ve Çizelge 3.13 incelendiğinde; katılımcıların yaş gruplarına ve eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiği görülmektedir.

Çizelge 3.13. Yaş gruplarına göre alanın katılımcılara hissettirdikleri.

Sıfat Çifti	Yaş Grubu		Aritmetik Ortalama
	(A)	(B)	(A – B)
Yapay Doğal	1,00	2,00	-0,48
		3,00	-0,33
		4,00	-0,50
		5,00	-0,94*
	2,00	1,00	0,48
		3,00	0,15
		4,00	-0,02
		5,00	-0,46
	3,00	1,00	0,33
		2,00	-0,15
		4,00	-0,17
		5,00	-0,61*
	4,00	1,00	0,50
		2,00	0,02
		3,00	0,17
		5,00	-0,44
	5,00	1,00	0,94*
		2,00	0,46
		3,00	0,61*
		4,00	0,44

Yaş Grubu; 1 (15-18), 2 (19-25), 3 (26-35), 4 (36-55), 5 (55+); *≤0,05, **≤0,01, ***≤0,001

Çizelge 3.14. Eğitim düzeyine göre alanın katılımcılara hissettirdikleri.

Sıfat Çifti	Eğitim Düzeyi		Aritmetik Ortalama (A – B)
	(A)	(B)	
Yapay Doğal	1,00	2,00	0,08
		3,00	0,22
		4,00	0,59*
	2,00	1,00	-0,08
		3,00	0,14
		4,00	0,51*
	3,00	1,00	-0,22
		2,00	-0,14
		4,00	0,36
	4,00	1,00	-0,59*
		2,00	-0,51*
		3,00	-0,36

Eğitim Düzeyi; **1** (Okuma-Yazma yok, İlkokul-Ortaokul), **2** (Lise), **3** (Lisans), **4** (Y.Lisans-Doktora); *≤ 0,05,

≤0,01, *≤0,001

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Kent meydanları tarihsel süreçte hem fiziksel hem de işlev olarak değişikliğe uğramış olmasına karşın toplumun bir arada bulunma ve gereksinimlerini karşılama hususlarında çekiciliğinden hiçbir şey kaybetmemiştir.

Sakarya Demokrasi Meydanı, hem önemli bir konumda olması hem de yerel halktan gelen isteklere (yeterli yeşil alan olmaması, yeterli oturma birimi olmaması, işlevsel olmaması, zeminde kot farkı olması, zemin kaplamasının yağışlı ve güneşli havalarda yürüme konforu sağlamaması vb.) konu olması nedeniyle Sakarya Büyükşehir Belediyesi tarafından yeniden tasarlanma sürecine girmiştir. Güncel durumun eksikleri, yeni tasarımın kullanıcıların gereksinimlerini karşılayıp karşılamayacağı, yeni tasarıma karşı memnuniyetin ne durumda olduğu, yerel yönetimlerin kentsel açık alan çalışmalarında asıl kullanıcı olan yerel halkın katılımını ve katkısını en doğru ne şekilde sağlayabileceklerini değerlendiren bu çalışmada yapılan anketlerden elde edilen sonuçlara göre;

- Sakarya Demokrasi Meydanı mevcut durumunun güncel toplumsal gereksinimlere yanıt veremediği, oturma birimleri, yeşil alan miktarı, su ögesi, aydınlatma gibi işlevlerin yetersiz olduğu ve nitelikli zaman geçirmek için yeterli olanağı bulunmadığı belirlenmiş ve meydanın işlevleri açısından yeniden yorumlanıp tasarlanmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir.
- Kent meydanlarında en çok istenilen işlevlerin başında yeşil ve gölgelik alan geldiğinden, yeşil alan ve sert zemin oranı da dikkate alınarak daha fazla alanın bitkisel materyale ve yeşil alana ayrılması gerektiği değerlendirilmiştir.
- Meydanda istenilen işlevlerin yaş gruplarına göre farklılık göstermesinden dolayı yeni tasarımlarda yaş gruplarının beklentilerinin de dikkate alınması önemlidir. Örneğin; 55 ve üzeri yaş grubu katılımcılar daha çok dinlenme alanı beklenti ederken, 25 yaş ve üzeri katılımcılar yeşil ve gölgelik alan, 25 yaş ve altı katılımcılar da spor ve oyun alanları istemektedirler etmektedirler. Tüm bu hususların dikkate alınarak yapılan tasarımlar meydanların daha çok kullanıcıya uygun olmasına ve sürekli canlı kalmasına olanak sağlayacaktır.

- Meydanlarda kullanılan çok amaçlı merkez (ilkyardım, danışma v.s.) gibi işlevlerin maliyetinin yüksek olmasına karşın en az tercih edilen işlev olduğu saptanmıştır. Bu gibi alanlarda büyük ve kapalı alanlardan çok, çay bahçesi, kafeterya gibi daha küçük ölçekte kapalı birimlere yer verilmesinin, alanın büyük bir bölümü yeşil ve dinlenme alanlarına ayrılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

- Araştırma sonuçlarında katılımcıların demografik yapılarına, ikamet yerlerine ve işlevlere göre istatistiksel farklar ortaya çıktığından yapılacak anket çalışmalarında bu hususlar dikkate alınarak anket içerikleri hazırlanmalı, en iyi katılım ve katkı için çalışma yapılacak alanda alanın hem güncel halini değerlendiren hem de yeni hali için önerilen proje görselleriyle yüz yüze görüşme yapılmasının daha verimli olduğu Şekil.6.2’de ki bulgular ışığında değerlendirilmiştir.

- Yerel yönetimlerin kentsel açık alan çalışmalarının uygulama ya da tasarım süreçlerine yerel halkın katılımını ve katkısını sağlamak için alanda yüz yüze yapılan çalışmalara en yakın sonuçlar sırasıyla; video animasyon gösterilerek internet üzerinden uygulanan araştırma yöntemi, fotoğraflar gösterilerek yapılan internet üzerinden araştırma yöntemi ile yakalanmıştır.

- Sonuçların tümü değerlendirildiğinde, yerel yönetimlerin halkın katkı ve katılımını sağlaması için yapacakları çalışmalarda her bir proje ayrı ayrı değerlendirilmeli, projeye özel anket içerikleri hazırlanmalı, teknik bilgi isteyen sorular yerine tüm katılımcıların anlayabileceği yalın sorular sorulmalı, sonuç analizleri değerlendirilmelidir. Bu ve benzeri çalışmalar, özellikle açık alan kullanımlarına yönelik projeler için mevsim farklılıkları da gözetilerek yapılabilir.

Ayrıca, yapılacak projelerin içeriklerine uygun uzmanlarla teknik içerikli sorular hazırlanarak yapılacak anket çalışmaları da doğru sonuçlara ulaşılmasına olanak tanıyacaktır.

Yerel halkın katılımı, uzman görüşlerinin alınması dışında projelerin tasarım ya da uygulama aşamalarında çeşitli sivil toplum kuruluşlarına da görüş sorulması projenin amacına uygun yapılmasında faydalı olacaktır.

Yerel yönetimler, projeler hangi aşamada olursa olsun, hatalı tasarım ya da imalatlarla ilgili halk, uzman ve sivil toplum kuruluşlarının geri bildirimlerini dikkate almalı, gerekirse proje değişikliğine mutlaka gitmelidir.

Çalışmanın varsayımları aşağıdaki gibi sonuçlanmıştır:

- Alanda kullanıcılarla yapılan çalışmadaki ölçümlerle internet üzerinden yapılan

ölçümler benzerdir. Doğrulanmıştır.

- Alanın güncel durumu görsel ve işlevsel açıdan yeterli değil, yenilenmeye ihtiyacı var. Doğrulanmıştır.
- Alanın yeni tasarımı güncel durumundan daha fazla tercih edilecektir. Doğrulanmıştır.
- Yaş gruplarına göre kent meydanlarında istenilen işlevler değişkenlik gösterir. Doğrulanmıştır.

5. KAYNAKLAR

- [1] O. Kuntay, *Yaya Mekanı*, 2. baskı, Ankara, Türkiye: İlke Yayınevi, 2008, ss. 13–95.
- [2] C.Moughtin, *Urban Design: Street and Square*, Oxford, UK: Butterworth Architecture, 2008.
- [3] M.Z. Akkar, “Public spaces in Britain as the Tools of urban regeneration schemes,” *Kentsel Yenileşme ve Kentsel Tasarım Konulu 14. Uluslararası Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyum Kitabı*, İstanbul, Türkiye, 2003, ss. 177-191.
- [4] S. Atabay ve S. Pilehvarian, “Şehirselleştirme ve şehir mobilyaları ilişkileri,” *I. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstanbul, Türkiye, 2001.
- [5] A. Yıldızcı, “Kent mobilyaları kavramı ve İstanbul’daki kent mobilyalarının irdelenmesi,” *I. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstanbul, Türkiye, 2001.
- [6] W. Ismaila and S. Ismail, “Integrating the community in urban design and planning of public spaces: a review in malaysian cities,” *Asia Pacific International Conference on Environment-Behaviour Studies*, Berlin, Germany, 2014.
- [7] E. Demirci, “Atatürk Üniversitesi yerleşkesinin görsel kalite yönünden değerlendirilmesi,” Yüksek lisans tezi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye, 2010.
- [8] S. Aydınli, “Mekansal değerlendirmede algısal yargılara dayalı bir model,” Doktora tezi, Mimarlık Bölümü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 1986.
- [9] M. Laurie, *Introduction to Landscape Architecture*, New York, USA: American Elsevier Pub. Co., 1973, pp. 45-77.
- [10] G. Tümer, “Kentler, binalar, insanlar, olaylar, meydanlar,” *Ege Mimarlık Dergisi*, c. 2, s. 34, 2000.
- [11] C. Alexander, S. Ishikawa and M. Silverstein, *A Pattern Language: Towns, Buildings and Construction*, New York, USA: Oxford University Press, 1977, ch. 1, pp. 10-457.
- [12] D. Oktay, “Kentsel ortak mekanların niteliği ve kent yaşamındaki rolü,” *Yapı Dergisi*, s. 207, ss. 53-61, 1999.
- [13] E. Küçükberber, ve B. Özkan, *Bir Meydan Tasarımı Sürecinin Germencik Örneğinde Ortaya Konulması*, İzmir, Türkiye: Bilim Ofset, 1994, ss. 36.

- [14] H. M. Rubenstein, *Pedestrian Malls, Street Scapes and Urban Spaces*, 1st.ed., New York, USA: John Wiley & Sons, 1992, pp. 57-87.
- [15] C. C. Marcus, and C. Francis, *People Paces: Design Guidelines for Urban Open Space*, New York, USA: Van Nostrand Reinhold, 1990.
- [16] S. Tönük ve Ö. Barkul, "Piazza, plaza, square, platz, praça, meidan, meydan," *Ege Mimarlık Dergisi*, s. 2., ss. 34-38, 1999.
- [17] B. Souici ve T. Kılınçaslan, "İletişim teknolojisindeki değişimin kent açık mekanına etkisi," *İTÜ Dergisi*, c. 4, s. 1, ss. 97-106, 2005.
- [18] R. Krier, *Urban Space*, 1st. ed, London, UK: Academy Group Ltd., 1979, pp. 15-157.
- [19] H. Suher, "Taksim meydanı yeni düzenleme önerisi için bir görüş," *Yapı Dergisi*, s. 192, ss. 97-100, 1997.
- [20] C. Giritlioğlu, *Şehirsel Mekan Öğeleri ve Tasarımı*, 1. baskı, İstanbul, Türkiye: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, 1991, ss. 176.
- [21] Anonim, (2018, 1 Aralık). *Stoa örneği* [Online]. Erişim: www.wikipedia.com.
- [22] Anonim, (2018, 1 Aralık). *Roma* [Online]. Erişim: <https://gezievreni.com/antik-roma/>.
- [23] O. Şahinler, *Merkezi İtalya'da Ortaçağ Şehirlerinin Meydanlarına ve Çevre Mahallelerine Ait Etüt*, İstanbul, Türkiye: Güzel Sanatlar Akademisi Yayını, İstanbul, 1964.
- [24] Anonim. (2018, 1 Aralık). *San gimignao* [Online]. Erişim: https://www.bellaitaliatour.com/cms/uploads/2017/04/one_day_tour_to_discover_all_tuscany.jpg.
- [25] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Piazza del compo* [Online]. Erişim: <http://www.hotelsienaborgogrondaie.com/sienahotelstuscany-2016/wp-content/uploads/2017/05/Province-de-sienne-Piazza-del-campo-a-sienne-1024x768.jpeg>.
- [26] H.S. Altınçekiç, "İstanbul metropolü'nde meydanların rekreasyonel işlev yönünden önemi üzerine bir araştırma," Doktora tezi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 2000.
- [27] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Piazza san marco* [Online]. Erişim: <https://www.airfrance.fr/FR/fr/common/travel-guide/la-place-saint-marc-un-passage-obligé.htm>.

- [28] H. Hatipoğlu, “Kentsel yapılaşmış çevrenin oluşumunda dış mekan yaşantısının yeri ve işlevi: İstanbul Taksim Meydanı örneği,” Yüksek lisans tezi, Mimarlık Bölümü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 1994.
- [29] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Piazza san marco* [Online]. Erişim: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/94/Giovanni_Antonio_Canal%20Cil_Canaletto_-_Piazza_San_Marco_-_WGA03883.jpg.
- [30] C. Giritlioğlu, “Meydan mekanlarını oluşturan peyzaj öğeleri: Ortaköy meydanı ve Bakırköy özgürlük meydanı üzerine bir inceleme,” Yüksek lisans tezi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 1991.
- [31] B.E. Şahin, “Meydanların kentsel yaşama katkısı üzerine Bursa’da bir inceleme,” Yüksek lisans tezi, Mimarlık Bölümü, Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye, 2006.
- [32] M. Mesutoğlu, “Kentsel mekan olarak meydan ve morfolojik özellikleri,” Yüksek lisans tezi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 2001.
- [33] P. Favole, *Squares in Contemporary Architecture*, Amsterdam, Holland: Waanders Publishers Architectura-Natura Pres, 1995, pp. 36-50.
- [34] R. Sennett, *Kamusal İnsanın Çöküşü*, İstanbul, Türkiye: Ayrıntı Yayınları, 2002, ss. 27-480.
- [35] J. Gehl, *Life Between Buildings: Using Public Space*, Washington, USA: Island Press, 2011, pp. 129-163.
- [36] F. Sedes, “İslami ibadet yapılarının Osmanlı dönemi kentsel mekanı içindeki konumu - İzmir örneği ve günümüz yapısına yansımalar,” Yayınlanmamış doktora tezi, Mimarlık Bölümü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye, 1991.
- [37] D. Kuban, “Eminönü-Bizans dönemi, Osmanlı dönemi, Eminönü meydanı,” *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, 3. baskı, İstanbul, Türkiye: Anabası A.Ş., 1994, 5. cilt, ss. 158-163.
- [38] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Koza han* [Online]. Erişim: <https://zekeriyaipek.blogspot.com/2016/01/koza-han-bursa-tarihi-ipekciler-carsisi.html>.
- [39] A. Vardar, “Meydansız kentler,” *Planlama Dergisi*, c. 3-4, 1990.
- [40] H. G. Alım, “Kent meydanlarının analitik hiyerarşi süreci yöntemi ile değerlendirilmesi: Mersin kent merkezi örneği,” Yüksek lisans tezi, Peyzaj Mimarlığı, Çukurova üniversitesi, Adana, Türkiye, 2014.
- [41] Anonim. (2018, 1 Aralık). *İzmir cumhuriyet meydanı* [Online]. Erişim:

<https://mapio.net/s/68231105/>.

[42] M. M. Cerasi, *Osmanlı kenti*, 1. baskı, İstanbul, Türkiye: Yapı Kredi Yayınları, 2001, ss. 40-375.

[43] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Old market meydanı* [Online]. Erişim:

<https://spacesyntax.com/project/nottingham-old-market-square/>.

[44] R. Tranick, *Finding lost spaces: Theories of urban design*, New York, USA: Van Nostrand Reinhold, 1986, pp. 60-110.

[45] A. Özmen, “1920 sonrası Ankara’da apartman konut gelişimi ve sosyal değişim ile etkileşimi üzerine bir araştırma,” Doktora tezi, Şehir Bölge Planlama Bölümü, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye, 1995.

[46] M. Tapan, “İstanbul’un kentsel planlamasının tarihsel gelişimi ve planlama eylemleri”, *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık*, İstanbul, Türkiye: Tarih Vakfı Yayınları, 1998, ss. 75-88.

[47] M. Yücel, M.F. Altunkasa, C. Uslu ve N. Peker, “Adana kentsel alanının tarihi süreç içerisinde tarımsal alan kayıplarına etkisi,” *Tarım - Çevre İlişkileri Sempozyumu*, Mersin, Türkiye, 1996, ss. 599 – 607.

[48] Ö. Eren, “Kentsel sürdürülebilirlik bağlamında meydanlara ilişkin bir değerlendirme: Üsküdar meydanı,” Yüksek lisans tezi, Mimarlık Bölümü, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 2006.

[49] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Karaköy meydanı* [Online]. Erişim:

<http://www.eskiistanbul.net/220/1930larda-karakoy-meydani>.

[50] A. M. Ayten, ve S. S. Ayten, "Meydan kavramı: değişim ve kent ile etkileşim," *Güney Mimarlık Dergisi*, c. 1, s. 13, ss. 48-53, 2013.

[51] C. Moughtin, *Urban Design: Street and Square*, Porstmouth, U.K. : Heinemann Ltd., 1992.

[52] S. Şahin, “Kentte meydanın rolü: Ankara-Kızılay meydanı,” Yüksek lisans tezi, Çevre Tasarımı Bölümü, Atılım Üniversitesi, Ankara, Türkiye, 2015.

[53] C. Sitte, *City Planning According to Artistic Principles*, London, U.K. : Phaidon Press, 1965.

[54] M. Z. Memlük. (2018, 1 Aralık). Designing urban squares [Online] Erişim:

<http://www.intechopen.com/books/advances-in-landscape-architecture/designingurban-squares>.

[55] G.F. Yücel, “Kamusal açık mekanlarda donatı elemanlarının kullanımı,” *Ege Mimarlık Dergisi*, c. 1, s.59, ss. 26-29, 2006.

- [56] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Superkiilen meydanı* [Online]. Erişim: https://www.archdaily.com/286223/superkilen-topotek-1-big-architects-superflex?ad_medium=gallery
- [57] Anonim. (2018, 1 Aralık). *İmaj ve kimlik* [Online]. Erişim: http://www.pps.org/reference/squares_principles/, PPS (Project for Public Spaces Inc.), 10 Principles for Successful Squares, 2014.
- [58] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Madrid meydanı* [Online]. Erişim: http://www.worldalldetails.com/Picturereview/2885-Madrid_Spain_City_square_at_sunny_day.Html.
- [59] S. Önder ve F. Aklanoğlu, “Kentsel açık mekan olarak meydanların irdelenmesi,” *S.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi*, c.1, s.16, ss. 96-106, 2002.
- [60] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Tarafalgar* [Online]. Erişim: <https://www.london.gov.uk/about-us/our-building-and-squares/trafalgar-square>.
- [61] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Williamson meydanı* [Online]. Erişim: <https://www.everymanplayhouse.com/whats-more/2018/02/23/williamson-square>.
- [62] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Genel görünüm* [Online]. Erişim: <https://www.flickr.com/photos/saxonfenken/7849234780>.
- [63] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Sancaktepe*. [Online]. Erişim: <http://www.sancaktepe.istanbul/tr/tamamlanan-projeler/sancaktepe-meydan-park>.
- [64] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Genel* [Online]. Erişim: <https://www.wikidata.org/wiki/Q740210>.
- [65] Anonim. (2018, 1 Aralık). [Online] Erişim: <https://espanarusa.com/en/hedonist/ad/hedonist/categories/Soul/squares/490169#prettyPhoto>.
- [66] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Piazza Verona* [Online]. Erişim: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Verona_-_Piazza_Bra.jpg.
- [67] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Union meydanı* [Online]. Erişim: https://www.unionsquarenyc.org/unionsquare_blog/2017/8/21/thousands-line-streets-to-watch-eclipse.
- [68] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Sosyal bozulmalar, ilişkiler* [Online]. Erişim: <http://opencityprojects.com/category/social-cohesion/>.
- [69] M. E. Erdönmez ve A. Akı, “Açık kamusal kent mekanlarının toplum ilişkilerindeki etkileri,” *Megaron Mimarlık Fakültesi e-Dergisi*, c. 1, s. 1, ss. 96-102, 2005.

- [70] M .N. Özer ve M. A. Ayten, "Kamusal odak olarak kent meydanları," *Planlama Dergisi*, c. 1, s. 33, ss. 96-103, 2005.
- [71] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Kopenhag meydan* [Online]. Erişim: <https://pixabay.com/tr/copenhagen-al%C4%B1%C5%9Fveri%C5%9F-kare-danim-arka-2390718/>.
- [72] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Dünyadan kent meydanları* [Online] Erişim: <https://www.touropia.com/city-squares-around-the-world/>.
- [73] R. Keleş, *Kentleşme Politikası*, 1. Baskı, İstanbul, Türkiye: İmge Kitabevi Yayınları, 2016, ss. 10-110.
- [74] S. Çınar, "İstanbul metropolünde meydanların rekereasyonel işlev yönünden önemi üzerine araştırmalar," *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, c. 1, s. 55, ss 85-110, 2005.
- [75] E. Relph, *Modern Urban Landscape*, Baltimore, USA: The John Hopkins University Press, 1989, pp. 40-121.
- [76] Ö. B. Seçkin, *Peyzaj Uygulama Tekniği*, İstanbul, Türkiye: Çantay Kitapevi, 1998, ss. 1-41.
- [77] S. Teziş, "Şehir merkezlerinde yaya alanları," Yüksek lisans tezi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 1994.
- [78] G. Uzun, *Kentsel Rekreatyon Alan Planlaması*, 2. baskı, Adana, Türkiye: Adana Çukurova Üniversitesi, 1990, ss. 12-48.
- [79] H. S. Ç. Altınçekiç ve N. Kart, "Kentsel tasarım sürecinde meydanlar," *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, c. 50, s.2, ss. 85-110, 2001.
- [80] A. Kılıç, "Kentsel açık alanların kullanıcılar tarafından değerlendirilmesi: Kadıköy iskele meydanı ve yakın çevresi," Yüksek lisans tezi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2001.
- [81] T. D. Walker, *Planting Design*, New York, USA: Van Nostrand Reinhold Company, 1991, pp. 3-196.
- [82] R. J. Curran, *Architecture and The Urban Experience*, New York, USA: Van Nostrand Reinhold Company, 1983.
- [83] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Genel görseller* [Online]. Erişim: http://escofet.eu/pages/productos/ficha_product os.aspx?IdP=53.
- [84] G. Özaydın, *Kentsel mekanda arayüz, Ders Notları*, İstanbul, 1999.
- [85] G. Eckbo, *The Landscape We See*, New York, USA: McGraw-Hill Book Co., 1969.
- [86] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Dubai'den peyzaj örnekleri* [Online]. Erişim:

<http://casparcg.org/landscape-architects-in-dubai/>.

[87] Anonim. (2018, 1 Aralık). *Kızılmeydan gece aydınlatması* [Online]. Erişim:

<http://sammlungfotos.online/brandsrdwn-red-square-night.htm>.

[88] C. W. Harris, and N.T. Dines, Timesaver, *Standarts for Landscape Architecture*, New York, USA: McGraw-Hill Book Co., 1998.

[89] A. H. Afrassiabi, "Design participaion in the context of urban renewal," in *Proceedings of The International Design Participation Conference*, Eindhoven, Holland, 1985.

[90] H. Sanoff, *Community Participation Methods in Design and Planning*, New York, USA: Wiley Co., 2000.

[91] F. Wulz, "The concept of participation", in *Proceedings of The International Design Participation Conference*, Eindhoven, Holland, 1985.

[92] Z. Ersoy, "Mimari tasarımda kullanıcı odaklı süreçler," *Mimarlık Dergisi*, c. 1, s. 351, 2010.

[93] A. Kaplan, ve H. Coşkun, "Ege üniversitesi kampüsü 'sevgi yolu' nun görsel etki değerlendirme çalışması," *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, c. 1, s. 41, 2004.

[94] F. Yürekli, "Çevre görsel değerlendirmesine ilişkin bir yöntem araştırması," Doktora tezi, Mimarlık Bölümü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 1977.

[95] G. Karadayı, "Kent kimliğinin sürdürülebilirliği ve görsel etki değerlendirmesi: Trabzon örneği," Yüksek lisans tezi, Mimarlık Bölümü, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, Türkiye, 2000.

[96] S. Aydınli, "Estetik: Öznel bir Beğeni mi yoksa Nesnel / Çevresel Gerçeklik Temsili mi?," *Etik – Estetik*, 1. baskı, İstanbul, Türkiye: YEM Yayınları, 2004, ss.146-149.

[97] K. Lynch, *The Image of The City*, London, England: The M.I.T. Press, 1960, ch. 3, pp. 41-50.

[98] Z. Enön, "Kentsel tasarımda estetik - işlev ilişkisi," *1. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, İstanbul, Türkiye, 1992.

[99] V. Özek, "Kentsel tasarımda koruma boyutu - Edirne örneği," *1. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, İstanbul, Türkiye, 1992.

[100] Z. Özcan, N. Bayraktar, N. Görer ve A. Tekel, "Kente dair analitik bir çözümleme: sokaklar ilk yıl şehir planlama atölyesi deneyimi," *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Dergisi*, c. 18, s. 2, ss. 17-30, 2003.

[101] L. Gürer, *Temel Tasarım*, İstanbul, Türkiye: Birsen Yayınevi, 2004, ss. 10-240.

- [102] Ç. Baytin, “Tarihi çevrelerde yeni yapı olgusuna bir yaklaşım, İstanbul örneğinde bir uygulama modeli,” Doktora tezi, Mimarlık Bölümü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 1994.
- [103] Türkiye İstatistik Kurumu. (2018, 1 Aralık). [Online] Erişim: https://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do%3Fistab_id%3D1633+&cd=3&hl=tr&ct=clnk&gl=tr.
- [104] Anonim. (2018, 17 Haziran). *Sakarya ili hakkında bilgiler* [Online] Erişim: <http://www.sakarya.gov.tr/kurumlar/sakarya.gov.tr/sakarya/2018br.pdf>.
- [105] Google Inc. (2018, 17 Haziran). *Sakarya demokrasi meydanı görüntüsü* [Online]. Erişim: <https://earth.google.com/web/search/Sakarya+demokrasi+meydanı>.
- [106] Anonim. (2018, 17 Haziran). *Sakarya'nın konumu* [Online]. Erişim: <https://www.lafsozluk.com/2009/02/hendek-nerededir-nereye-baglidir.html>.
- [107] E. Kortan, *Türkiye’de Mimarlık Hareketleri ve Eleştirisi 1950-1960*, 1. baskı, Ankara, Türkiye: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, 1971, ss. 7-105.
- [108] F. Şavklı ve T. Yılmaz, “Kent meydanı kullanım nedenlerinin Antalya Cumhuriyet Meydanı örneğinde irdelenmesi,” *Turkish Journal of Forestry*, c. 2, s. 14, ss. 138-142, 2013.
- [109] S. B. Tekin, “Kent meydanlarının mekânsal analizi: Burdur Cumhuriyet meydanı örneği,” Yüksek lisans tezi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Türkiye, 2016.
- [109] F. Semerci, “Meydanların işlevsellik analizi: İstanbul tarihi yarımada örneği,” Doktora tezi, Mimarlık Bölümü, Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye, 2014.
- [110] Ş. Büyüköztürk, “Anket geliştirme,” *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, s. 3, ss. 133-151, 2005.

6. EKLER

6.1. EK 1 : SAKARYA DEMOKRASİ MEYDANI GÖRSEL ETKİ ANKETİ

Cinsiyet	Erkek	Kadın			
Yaş	15 - 18	19 - 25	26 - 35	36 - 55	55 ve Üzeri
Eğitim Düzeyiniz	Okumam – Yazmam Yok	İlkokul-Ortaokul	Lise	Lisans	Y.Lisans/Doktora
Gelir Düzeyiniz	1.000 TL -3.000 TL	3.000 TL – 5.000 TL	5.000 TL ve Üzeri		
Hangi semtte oturuyorsunuz?	Adapazarı	Erenler	Serdivan	Arifiye	Diğer il ve ilçeler

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Mevcut alanda yeterli oturma birimi bulunmaktadır.					
2	Mevcut alanda bitki materyali ve yeşil alan miktarı yeterlidir.					
3	Yeterli su gösterisi mevcuttur.					
4	Alanın aydınlatması yeterlidir.					
5	Yağışlı havalarda zemin döşemeleri yürümek için konforludur.					
6	Sıcak ve güneşli havalarda zemin döşemeleri yürümek için konforludur.					
7	Yaya akışına engel olan kot farkı, yükseklik ya da başka bir engel yoktur.					
8	Kaliteli vakit geçirmek için yeterli imkan bulunmaktadır.(Sosyal aktivite, dinlenme, buluşma, alış veriş vb..)					
9	Alana ulaşım kolay ve konumu belirgindir. (Adres tarifinde referans olarak verilebilir)					
10	Görsel anlamda doyurucu ve akılda kalıcıdır.					

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
11	Kent kimliğini ve tarihini yansıtan düzenlemeler mevcuttur.					
12	Meydan çevre yapılarla ve kent dokusuyla uyumludur.					
13	Meydan engelliler için ulaşılabilir ve kullanılabilir.					
14	Meydan ve etrafındaki otopark imkânı yeterlidir.					
15	Alanı daha çok hangi zamanlar kullanıyorsunuz?	Sabah	Öğlen	Öğlen - Akşam	Akşam	Gece
16	Alanı ne sıklıkla kullanıyorsunuz?	Birkaç ayda bir	Ayda birkaç kez	Haftada bir kez	2-3 günde bir	Her gün
17	Alanı daha çok ne amaçla kullanıyorsunuz?	Dinlenmek	Arkadaşlarla buluşmak	Eğlence	Geçiş güzergâhı	Diğer
18	Alana ne şekilde ulaşıyorsunuz?	Yürüyerek	Toplu taşıma ile	Bisikletle	Özel araçla	Diğer
19	Alanın şu anki genel durumundan memnunuz musunuz?	Hiç memnun değilim	Memnun değilim	Kararsızım	Memnunuz	Çok Memnunuz
20	Bir meydana sizce hangi fonksiyonlar bulunmalı? (En çok üç tercih)	1. Dinlenme alanı	2. Yeşil ve gölgelik alan	3. Su ögesi	4. Açık hava gösteri alanı (telefon, güvenlik birimleri vb.)	5. Açık hava sergi alanı
		6. Spor/oyun alanı	7. Restoran/Kafe/Çay bahçesi	8. Çok amaçlı merkez (danışma, ilk yardım)	9. Otopark	10. Diğer.....

21. Alanın yeni tasarımı size ne hissettiriyor?

Sıkıcı			Heyecan verici			Güvensiz			Güvenli			Monoton			Hareketli			Yorucu			Dinlendirici			Sade			Gösterişli			Yapay			Doğal		
-1	0	1	-1	0	1	-1	0	1	-1	0	1	-1	0	1	-1	0	1	-1	0	1	-1	0	1	-1	0	1	-1	0	1	-1	0	1			
Uyumsuz			Uyumlu			Düzensiz			Düzenli			Gereksiz			Gerekli			Çirkin			Güzel			Kısıtlı			Özgür			İtici			Davet Edici		
-1	0	1	-1	0	1	-1	0	1	-1	0	1	-1	0	1	-1	0	1	-1	0	1	-1	0	1	-1	0	1	-1	0	1	-1	0	1			

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Gökhan PEHLİVAN
Doğum Tarihi ve Yeri : 30.06.1980 – Ağrı
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : gokhanx80@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	Alan	Okul/Üniversite	Mezuniyet Yılı
Y. Lisans	Peyzaj Mimarlığı	Düzce Üniversitesi	2019
Lisans	Peyzaj Mimarlığı	Atatürk Üniversitesi	2003
Lise	Fen Bilimleri	Sakarya Ali Dilmen Lisesi	1997

YAYINLAR

1. G. Pehlivan, S. Uzun ve H. Müderrisoğlu, “Kent meydanlarının tasarım sürecine kullanıcı katkısı; Sakarya Demokrasi Meydanı örneği,” *Uluslararası Kentleşme ve Çevre Sorunları Sempozyumu*, Eskişehir, Türkiye, 2018, c. 4, ss. 205-218.
2. S. Uzun ve G. Pehlivan, “Kent meydanı kullanım işlevlerinin Düzce Anıtpark Meydanı örneğinde irdelenmesi,” *Uluslararası Kentleşme ve Çevre Sorunları Sempozyumu*, Eskişehir, Türkiye, 2018, c. 3, ss. 53-62.